Št. 306 Poštnina plačana v gotovini (Tasse percue) — Trst, v četrtek 27. decembra 1923. Posamezna številka 20 cent. Letnik XLVII

izhaja, izvzemši ponedeljek, vsak dan. Uredništvo in uprava Ul. Filippo Corridoni (prej Ul. Asilo Filippo) št. 20, I. nadstropje. Dopisi se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. Izdajatelj in odgovorni urednik Anton Gerbec. — Lastnik tiskarne Edinost. Naročnina za mesec L 7.—, 3 mesece L 19.50, pol leta L 39.—, celo leto L 78.—. Za inozemstvo mesečno 4 lire več. — Telefonska uredništva in uprave št. 11-57.

Lit[illegible]ka knjižnica
Lj[illegible] Jugos[illegible]

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent. zasebne zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2. — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

POTJAMKINI

Gospod ministrski predsednik Mussolini je načelnik državne vlade, voditelj državne politike, notranje in vnanje, predsednik velike štiridesetmilijonske države in zastopnik nje premnogih interesov pred vnanjim svetom. Sleherni dan mu predstavlja probleme, ki zahtevajo velikopoteznega državnika, bistrega vida na okoli in v daljavo. Tak-le mož s tolikimi nalogami je zaposlen v toliki meri, da bi bilo krivično, ako bi pričakovali od njega, da bo točno poznal tudi stvari podrejene važnosti. Ne moremo tudi zahtevati od g. ministrskega predsednika Mussolinija, da bi mislil na zgodovino ruske države 18. stoletja. Ali z ozirom na njegovo znano razsežno naobrazbo smo gotovi, da mu je znano, da je tedaj vladala veliko caristično Rusijo velika, genijelna in tudi drugače — interesantna žena — carica Katarina II. Istotako je gotovo znano g. Mussoliniju, da je bil Katarini prvi svetovalec generalni poboč[illegible], vojskovodja in — miljenec mož, ki nosi v zgodovini zabeleženo ime Gregor Aleksandrovič knez Potjamkin. Zgodovinarji pripisujejo temu državniku — poleg odličnih — tudi zelo grda in nečastna svojstva. Pripisujejo mu neugasen pohlep po bogastvu, obdolžujejo ga, da je neusmiljeno izmozgaval državo ter da je brezvestno varal svojo carsko gospodarico, varajoč jo glede resničnega položaja v državi. Ko je Katarina leta 1787. potovala na Krim, je dal Potjamkin — da bi ji prikril resnično žalostno stanje v deželi — postaviti v vsej naglici vasi, mesta, palače, da se je morala carica kar radovati takega cvetočega stanja v onih pokrajinah. Od tod rečenica, ki je tudi danes še v obtoku, ako se hoče predočati stvari, ki jih v resnici ni, ali pa so drugačne, nego se predstavljajo; rečenica: Potjamkinove vasi!

Ni se pa ohranila samo tista rečenica, marveč tudi rod Potjamkinov, četudi ne samo ruskega izvora, četudi manjšega kalibra in ožjega formata, nego je bil svetovalec velike carice Katarine II. Tudi načini in oblike sodobnih Potjamkinov so drugačne, nego jih je udejstvoval mogočni, silni in drzni ruski Potjamkin.

Tudi med njimi, ki jim je naša država poverila upravo novih pokrajin, priključenih k Italiji, je dovolj sodobnih Potjamkinov. Ne pričakujejo sicer preko noči iz tal nova mesta in palače, da bi razveselili svojega vrhovnega šefa in ga s tem prevarili glede resničnega stanja v deželi. To ne gre več dandanes, pa tudi ne živimo v neizmerni Rusiji 18. stoletja, ko je tožil bedni in izmozgavahi ruski narod, da je Bog visoko, a car daleč. Naši sodobni Potjamkini imajo drugačna sredstva in načine, s katerimi hočejo doseči isti namen, ki so ga imele vasi, mesta in palače ruskega Potjamkina: da predočajo svojim gospodarjem stanje v deželi drugače, nego je v resnici.

Mesto takih zgradb, pričaranih umetno preko noči, imajo svoja uradna pisana in ustmena poročila, svoje verne podajače, svoja posebna odposlanstva, ki hodijo v Rim, da se tam klanjajo; opisujejo stvari po želji gospodarjev in s suverenim preziranjem resnice; da uverjajo, da mi v Julijski Krajini živimo v najlepšem vseh svetov, ter da izrekajo globoko hvaležnost za vse te dobrote in angeljsko — pravičnost. In to v imenu našega ljudstva, čeprav nimajo prav nič skupnega — ne po interesih, ne v potrebah, ne v mišljenju in čustvovanju.

In v Rimu jim verujejo, se veselijo teh Potjamkinovih vasi, so uverjeni, da je uprava v naši Julijski Krajini najprimernejša in najvzornejša, jim stiskajo roko prisrčno in se jim zahvaljujejo za njihovo tako uspešno delo za ugled in varnost države, za njene koristi in koristi — prebivalstva. Srečni, presrečni so visoki gospodje tam v Rimu. In ponosni so na svojo državniško modrost.

Da-li pa so vsi ti lepi opisi v skladu z resnico, da-li je res vse tako najlepše urejeno, da-li je ljudstvo res tako srečno in zadovoljno, kakor slikajo ti Potjamkini — s takimi vprašanji si naši gospodarji v Rimu ne kalijo veselja in zadovoljstva. Vsaj dosedaj si ga niso kalili.

In vendar: kako vse drugačna je resnica! Informatorji nič ne govorijo o silni gospodarski depresiji, ki tlači ljudstvo; nič o tem, kako državna bremena in dajatve postajajo blizu neznosne, kako na drugi strani davčna moč vedno bolj pojema, da ni več daleč — ako ne pride skoro temeljita preorijentacija v upravno politiko v naših krajih — tisti psihologični, usodni trenutek, ko stopi pred naše ljudstvo spoznanje: ne morem več! Ni več možnosti za borbo za gospodarski obstanek! Ne pretiravamo. Mi smo v glavnem vinorodna dežela. V vinogradništvu je glavni vir dohodkov, s katerim preživlja sebe in svojo družino in vrši tudi svoje dolžnosti napram državi naš kmet v tržaški okolici, v Istri, po vipavski dolini, na Krasu. **Ta vir mu sedaj sahne na nagel in grozilen način.** Pojdite le v vinorodne kraje v naši deželi in čuli boste kmete, kako tarnajo ob polnih sodih svojega pridelka, ker ga ne morejo nikamor prodati za nobeno ceno — kako se obupno vprašujejo: kaj bo iz nas?! Pisec teh vrstic ima često priliko za razgovore z našimi ljudmi z dežele. Te dni so mu govorili žalostno: če pojde to tako dalje, **v malo letih ne bomo imeli v teh predelih več — samostojnega kmečkega stanu! Kdo ne razume, kaj pomeni za naše ljudstvo taka perspektiva, ki jo riše ljudstvo samo?! Naš samostojni kmet, na katerega smo bili ponosni in smo vedno videli** v njem glavni temelj vsega našega gospodarskega življenja in snovanja — naj izgine! S tem bomo res «izenačeni», ali z najrevnejšimi in gospodarsko najbolj zaostalimi pokrajinami v kraljevini. Toda stali bomo na razvalinah svoje dosedanje, sicer skromne, a vendar solidne gospodarske organizacije. Imeli bomo nanjo le še spomin po izgubljenem raju. O tej bedi in stiski, o teh žalostnih perspektivah nič ne poročajo Rimu naši julijski Potjamkini in zavajajo gospodarje v Rimu h krivim domnevam in neopravičenemu zadovoljstvu — samih s seboj! Nič ne govorijo o tem, kako izginjajo podlage gospodarskega obstoja našega ljudstva.

To bi bila ena — materijalna stran sedanjega položaja prebivalstva našega v Julijski Krajini. Znani pregovor pa pravi, da človek ne živi samo od kruha, ampak tudi od božje besede. Tako tudi narodna skupnost ne živi samo in se ne razvija le od svojih pridelkov na polju, le od dela in truda človeške roke, le od razumnega in marljivega gospodarstva. Potrebuje tudi duševne hrane, sredstev za razvoj razuma; potrebuje pouka in besede, ki mu plemenita dušo in srce. Tudi njegova glava in njegovo srce potrebujeta hrane, ker tudi brez te in srečnega življenja, dostojnega človeka in narodne skupnosti. Ljudstvu je treba učilnic in svobodnega gibanja v vseh prizadevanjih za povzdigo kulture. Potrebuje šole **v svojem jeziku** — ker le taka šola more vršiti svojo kulturno nalogo — in drugih prosvetnih naprav, ki so pristopna njegovemu umu in njegovi duši, potrebuje duševnih vzgojnih sredstev, ki odgovarjajo svojstvenosti njegovega rodnega in jezikovnega pokolenja.

Preko vseh teh etičnih potreb, ki so za vsako ljudstvo življenjske pomembnosti, a so za naše usodno vprašanje o biti ali nebiti — gredo informatorji Rima z vso brezbrižnostjo. Kakor, da gre za stvari, ki so brez vsakega pomena za naše ljudstvo, ki niso v zvezi z nobeno njegovo koristjo in ki se ljudstvo tudi ne meni zanje.

Tudi to jim verjamejo v Rimu in po teh informacijah uravnavajo tudi svoje ukrepe. Saj si drugače ni možno misliti, da bi bila kdaj prišla tista proslula Gentilejeva šolska reforma, tisti atentat na vse pogoje za duševni in kulturni razvoj našega ljudstva. Potem pa se zgražajo v Rimu, če razpoloženje med našim ljudstvom ni tako, kakor bi ga oni hoteli. Na tem pa niso krivi — kakor zvračajo resnico tisti informatorji — kaki hujskači, marveč je krivda v sistemu, ki se usmerja po krivih in neresničnih informacijah — v sistemu, ki se z neusmiljeno roko dotika najvišjih koristi in čustev ljudstva. Informatorji so krivi, ne pa voditelji. Ravno zato, ker bremeni na njih odgovornosti voditeljev, želijo iskreno, da bi se spremenil sistem, ki se izvaja sedaj v pogubo materijalnih in etičnih koristi našega ljudstva.

Sprememba vsega sistema — to je, kar zahtevamo. **Za to naj se odločijo gospodarji v Rimu!** Do tega pa ne more priti, dokler bodo poslušali svoje dosedanje Potjamkine. S poklicanimi in zakonitimi zastopniki našega ljudstva — poslanci, svobodno izvoljenimi župani in drugimi veljavnimi predstavniki **našega** življenja — naj stopijo v stike, ker le od teh morejo izvedeti resnico o položaju in razpoloženju ljudstva! Njihovi dosedanji informatorji so le slikarji, ki morejo olepšati po volji in želji tistega, ki jih je najel. Pravi in zanesljiv informator mora biti le fotograf, ki predoča le resnico in — **naravo!!**

Napad na poslanca Amendolo

RIM, 26. Okoli 11. ure je on. Amendola zapustil svoje stanovanje v ulici Porta Pinciana; ko je dospel do ogla ulice Francesco Crispi ga je dohitelo šest ljudi ter izstrelilo proti njemu več strelov, ki pa niso zadeli izbrane žrtve. Nato so se napadalci vrgli s palicami na poslanca, ter ga pričeli neusmiljeno pretepati. On. Amendola se je precej časa branil, dokler se ni onesveščen zgrudil na tla. Ko je prihitelo nekaj meščanov na pomoč, so napadalci poskakali v avtomobil, v katerem so se že pripeljali, ter se odpeljali. Poslanca so prepeljali v bolnišnico «San Giacomo»; zdravnik je izjavil, da bo on. Amendola okreval v teku 15 dni. Policija še ni izsledila krivcev. (On. Amendola pripada liberalni stranki; ko so fašisti prevzeli vlado, se je postavil odločno na stran Nittija v opozicijo. Kakor znano, mu je policija zabranila, da bi se udeležil kraljevega sprejema v Salernu, kljub dejstvu, da je bil izbran v častni odbor, ki naj bi kralja sprejel. Policija je takrat zastražila njegovo stanovanje. On. Amendola je parlamentarni dopisnik lista «Corriere della Sera» ter lista «New-York Herald».)

Natis novih bankovcev

RIM, 26. Finančni minister je odredil, da se natiskata 2 milijona novih bankovcev po 100 lir in ravno toliko po 50 lir; bankovci se bodo glasili na bančni zavod «Banca d'Italia». S tem se kroženje papirnatega denarja nikakor ne bo pomnožilo, ker bodo ti bankovci nadomestili stare, raztrgane, ki jih bo banka potegnila iz prometa. (Stefani.)

Rusija in Italija

RIM, 26. Novi ruski zastopnik v Rimu Jannson izjavlja v listih, da je prišel dovest do konca trgovsko-politična pogajanja z Italijo ter vzpostavit redne odnošaje med obema državama. Pri tem se izraža zelo povoljno o fašistovski vladi in meni, da bo mogla z njo sovjetska vlada prav dobro sodelovati.

Reško vprašanje se reši v skladu z rapallsko pogodbo?

LJUBLJANA, 25. Današnje «Jutranje Novosti» poročajo iz Beograda: Zdi se, da se bliža rešitev reškega vprašanja, ker se množe znaki za to v Rimu in na Reki. General Giardino je imel ponovno konference z dr. Zanello in je izgnal z Reke nekaj uglednih fašistov. Potem je sam odpotoval v Rim. Hkrati se govori v poučenih krogih v Rimu, da bo ministrski predsednik, čim se razpusti italijanska zbornica, na hitro roko rešil reško vprašanje v skladu z rapallsko pogodbo, dasi je v tem pogledu proti njemu italijansko javno mnenje. V zvezi z rešitvijo reškega vprašanja in z izpremembo dosedanjih smernic italijanske politike napram Jugoslaviji se spravlja zamenjava italijanskega zastopnika v Beogradu. Kakor javlja službena Agencija Stefani, pride na mesto grofa Negrotta kot poslanik v Beograd grof Morano-Pignotti, ki je bil za časa vojne poslanik v Bernu, zadnje čase pa je zaposlen v ministrstvu za zunanje stvari v oddelku za vzhodne zadeve. Zamenjan bo tudi italijanski opravnik poslov v Beogradu Summonte.

Tragična petdesetletnica

Znani igralec Peter Dobrinović umrl na pozornici

BEOGRAD, 27. V Novem Sadu se je te dni slavila petdesetletnica igralskega delovanja g. Petra Dobrinovića. G. Dobrinović je nastopil v isti ulogi, v kateri je bil prvič nastopil pred 50 leti. Občinstvo mu je ravno navdušeno ploskalo, ko se je igralec, zadet od kapi, zgrudil mrtev na tla.

Vest o tragični smrti znanega igralca je naredila na vso javnost zelo mučen vtisek.

«Izvestia» o razlogih zbližanja Rusije z Jugoslavijo

BEOGRAD, 25. Z ozirom na vesti o zbližanju Rusije z Jugoslavijo piše moskovski list «Izvestia», da je znani boljševiški funkcionar Steklov izjavil, da je povsem naravno, če Jugoslavija začenja menjati svojo politiko in iskati zbližanje z Rusijo. Tu je predvsem Italija, zaradi katere Jugoslavija išče pomoči pri slovanski Rusiji, s pomočjo katere je edino mogoče vzdržati mir in sedanji red na Balkanu, dalje je vzrok Bolgarska, v kateri makedonstvujuški pomagajo vladi Cankova, ki ni naklonjena Jugoslaviji, katero podpira Romunska. Zaradi tega vidi Jugoslavija nesolidarnost Male entente. Steklov pravi, nadalje, da je tudi vprašanje ruskih beguncev v Jugoslaviji razlog, da Jugoslavija skuša menjati svojo politiko nasproti sovjetom.

Proračun Rusije — Ravnovesje doseženo?

LONDON, 26. Sotrudnik «Westminster Gazette» je imel pogovor z nekim ruskim bankirjem, kjer mu je ta-le izjavil, da bo Rusija privedla v letu 1924 svoj proračun do ravnovesja. Izdatki, predvideni za leto 1922-23, so bili znižani na 102 milijona in kritje iznaša že sedaj 90 milijonov funtov šterlingov.

Železniški tarifi na Poljskem zopet podvojeni

VARŠAVA, 26. Včeraj so bili železniški tarifi brez predhodnega naznanila povišani za 100%.

Nemška nota Franciji

radi podpihovanja separatistov v Palatinatu

BERLIN, 26. Wolfova agencija poroča: Zunanji minister Stresemann je sprejel francoskega poslanika De Nargerieja. Pogovor se je posebno tikal položaja v Palatinatu, radi katerega je Nemčija že večkrat protestirala pri francoski vladi. Stresemann je izročil poslaniku memorandum, kjer se na široko dokazuje, da sodelujejo s separatisti v Palatinatu francoska zasedbena oblastva ter se zahteva takojšnjo vzpostavitev položaja v smislu mirovne pogodbe.

Nemški odpravnik poslov pri Poincaréju

PARIZ, 26. Predsednik Poincaré je sprejel nemškega pooblaščenca, ki mu je izročil noto nemške vlade glede nekaterih gospodarskih in upravnih vprašanj z ozirom na zasedeno ozemlje. Poincaré je izjavil, da bo odgovoril po sporazumljenju z belgijsko vlado.

Nemčija odgovorila na belgijsko noto

radi direktnih pogajanj

BRUSELJ, 26. «Le Soir» poroča, da se je vsled prošnje nemškega odpravnika poslov, da bi bil sprejet pri zunanjemu ministru Jasparju, ta poslednji povrnil včeraj s počitnic v Bruselj. Nemški pooblaščenec je izročil ministru spomenico v odgovor na pismo belgijske vlade od 17. decembra, kjer se je belgijska vlada izjavila za pripravljeno za pogajanja z Nemčijo. V tej spomenici izraža Nemčija željo za otvoritev pogajanj o nekaterih glavnih vprašanjih glede zasedenega ozemlja. Jaspar je izjavil, da bo proučil spomenico ter se posvetoval z vlado o tej zadevi.

Macdonald proti liberalno-laburistični koaliciji

Liberalni in konservativni tisk proti Macdonaldu - Pred zvezo liberalcev s konservativci proti laburistom?

LONDON, 25. Veliko ogorčenje v konservativnih in liberalnih krogih je vzbudil govor voditelja delavske stranke (Labour party) Ramsay Macdonalda v Elginu. Macdonald je med drugim rekel, da sumi, da bodo gotovi krogi takoj po praznikih, t. j. nekaj dni pred otvoritvijo zbornice, skušali s spretnimi potezami omajati ustavo.

Toda oni, — je nadaljeval Macdonald — ki mislijo, da bodo upognili ustavo parlamentarne vlade kakor bo njim boljše neslo, se zelo motijo. Konservativna stranka ne more več ostati na vladi; radi tega je neumljivo, zakaj sedanja konservativna vlada hoče še nadalje vladati s pomočjo kake — ne ravne svete — zveze, s pomočjo kake kombinacije brez načel, ki naj bi stremela za tem, da prepreči delavski stranki prihod na vlado. Seveda spričo sedanjega, tako zapletenega notranjega položaja, spričo sedanje gospodarske krize in brezposelnosti, ni gotovo poslanca, ki bi sam zase želel prevzeti vladno krmilo; toda stranke so odgovorne in radi tega morajo sprejeti vlado. Kot stranka — je nadaljeval Macdonald — je liberalna stranka mrlič, ki čaka na krsto in na pogrebca, da zabije pokrov. Delavska stranka je pripravljena prevzeti vlado, ako država to zahteva, ker stranka ve, da bo državi lahko koristila.

Macdonald je gotovo mislil na liberalno-konservativno zvezo, ko je govoril o kombinacijah brez načel, ki bodo skušale preprečiti delavski stranki, da bi prišla na vlado. Asquith je sicer že ponovno izjavil, da odklanja liberalna stranka vsako zvezo s konservativci; isto mnenje je izrazil tudi Lloyd George. Toda možnost liberalno-konservativne zveze ni popolnoma izključena. Kajti ako Macdonald zavrača sodelovanje liberalne stranke, ne bo mogla delavska stranki niti do vlade; ostaneta še liberalna in konservativna stranka, ki pa potrebujeta medsebojne pomoči, ako hoče ena ali druga prevzeti vlado. To domnevo potrjuje skupni nastop liberalnega in konservativnega tiska proti Macdonaldu radi njegovih izvajanj. Macdonaldu očita to časopisje, da je postal preošaben že ob misli, da bo mogel v kratkem prevzeti vlado. Delavska stranka se je vseeno nekoliko prestrašila napadov na Macdonalda ter izdala poročilo, da je govor, kakršnega je prineslo časopisje, potvorjen.

V političnih krogih z veliko nestrpnostjo pričakujejo otvoritve zbornice, ki se bo vršilo 8. januarja; vsi so namreč mnenja, da bo otvoritev zbornice prinesla rešitev iz sedanjega skoro nevzdržljivega političnega položaja.

Anarhistinja Germaine Berton oproščena

PARIZ, 25. Anarhistinja Germaine Berton, ki je bila obtožena zaradi umora gosp. Plateana, urednika lista «Action Française», je bila na podlagi pravoreka porotnikov — oproščena.

Zastopnik civilne stranke, matere umorjenega Plateana, je skušal v svojem živahnem govoru prikazati obtoženko kot navadno zločinko in je vprašal, ali se more dati brez groze svoboda zločinki, ki ne kaže nikakega obžalovanja za svoj zločin, niti spričo matere umorjenega sina, ki bi ji rada odpustila, če bi le ta pokazala samo senco obžalovanja. Tudi državni pravdnik je skušal dokazati, da ne gre za političen, temveč le za navaden zločin, in je v ta namen orisal vso perverznost in pokvarjenost obtoženke, katere zločin ne dovoljuje nikake olajševalne okolnosti.

Zadnji je govoril branitelj obtoženke znani odvetnik Torrés. Ta je strastno napadal list «Action Française», glasilo monarhistov v republikanski Franciji. Omenil je vse demonstracije, napade in izzivanja monarhistov, ki so se slepo pokorili Mariju Plateanu. «Ta je bil osebno junaški bojevnik, vreden vsega spoštovanja — je zaključil branitelj — toda v njem ni bil zadet junak, temveč poveljnik tolpe napadalcev. Obtoženka je kriva, ker je udarila, toda vi ste krivi, ker izzivate.»

Branitelj se je nato obrnil h porotnikom: «Oprostite jo, kakor ste oprostili Villaina. Po smrti Jauresa je bil odprt strašen račun. Oprostite jo, kakor ste oprostili morilca Jauresa, da pride do zaželjenega miru za vse.»

Braniteljev govor je bil sprejet z odobravanjem, ki je že kazalo, kakšna bo razsodba. Predsednik je nato vprašal obtoženko, ali ima kaj pripomniti, nakar je ta odgovorila mirno in hladno: «Nimam nič pripomniti, nič umakniti!» Porotniki so se nato umaknili in se vrnili z negativnim odgovorom na dve predsednikovi vprašanji: Ali je Germaine Berton umorila prostovoljno? Ali je delala s premislekom?

Nekje odzadaj se je spričo tega pravoreka zaslišal glas: Sramota! Živela Francija!

Francoski zrakoplov «Dixmude» izginil. Vse dosedanje iskanje brezuspešno.

PARIZ, 26. Vsa poizvedovanja o zrakoplovu «Dixmude», ki ga je pred nekaj dnevi zanesel vihar proti morju, so bila zaman. Iz Tunisa prihaja vest, da je v noči med 23. in 24. plul čez južni Tunis. Zrakoplov je težko poškodovan, a na vsak način razpolaga še z enim motorjem. Iz Tripolisa poročajo, da je ministrstvo za vojno mornarico obvestilo tamkajšnje pomorsko poveljstvo, da se nahaja francoski zrakoplov nad obalo Tunisa. Takoj so ladje «Gallipoli», «Vetturi» in «Giuliana» odplule iz Tripolisa na ogled. Ladje so stopile potem brezžičnega brzojava v zvezo s francosko ladjo «Mulhause»; poizvedovali so tudi letala, a poizvedovanje ni rodilo nikakega uspeha. Poleg italijanskih ladij je tudi angleška ladja «Wilde Swan» pomagala pri iskanju.

Venizelos se povrne v Grčijo

PARIZ, 26. Po številnih povabilih iz domovine je dal Venizelos razumeti, da se misli povrniti v Atene. Do tega sklepa je prišel šele, ko ga je večina članov zakonodajne skupščine ponovno naprosila, da bi se povrnil v domovino. Tedaj je Venizelos brzojavil načelniku revolucijonarnega odbora polkovniku Plastirasu, da ne more zavrniti ponovnih klicev iz domovine ter da je sklenil takoj odpotovati v Atene.

Venizelos bo zapustil v petek Pariz.

KANCELAR MARX ZA SPORAZUM Z ZAVEZNIKI

BERLIN, 26. V svojem nagovoru ob priliki božiča se je kancelar zahvalil tujim narodom za pomoč, ki so jo poslali Nemčiji. Kancelar je dalje izjavil, da je prepričan, da bo Nemčija s pomočjo svoje dobre volje dosegla čudovite uspehe, kakor hitro ji bo dana prilika, da to dokaže. Nemčija, je nadaljeval kancelar, je pred kratkim ponovno izrazila željo, da hoče potom žrtev doseči iskreno poravnavo. Z Nemčijo vred se obračajo oči vse Evrope in vsega sveta proti onim krajem, v katerih se bo odločilo, ako so naši nasprotniki dobre volje in ako hočejo ozdraviti težko rano, ki jo je zadala Nemčiji vojska. Nemčija pričakuje od drugod odkrite besede, da so tudi kje drugje pripravljeni sporazumeti se, in to pred vsem s kako moralno akcijo. Ne gre samo za to, da odstranimo težkoče, ki so na poti ozdravitvi Nemčije, ampak gre tudi v prvi vrsti za to, da se vzpostavi mir v Evropi.

Deficit Ogrske: 750 milijard

Načrti za nadaljna posojila - Presojanje pariških pogajanj

BUDIMPEŠTA, 26. Po dosedanjih izvidih se računa primanjkljaj v proračunu za leto 1923-24 na 125 milijonov kron v zlatu, torej na 750 milijard kron v papirju. Politični krogi menijo, da ne bo zadostovalo posojilo 270 milijonov kron v zlatu za ureditev ogrskih financ tekom 2½ let in da bo treba v kratkem času najeti novo posojilo. Po najetju posojila bo vlada podala v parlamentu posebno izjavo.

Listi presojajo zelo različno izid pogajanj v Parizu. Poluradni listi poudarjajo posebno Bethlenov uspeh, medtem ko se izražajo glasila opozicije še vedno pesimistično. Legitimistični «Magyarsag» na pr. piše še vedno o zmagi diplomacije Male entente in toži o «odrekanju» in «podjarmljenju» Ogrske.

Vprašanje madžarskega posojila

BUDIMPEŠTA, 25. Ministrski predsednik grof Bethlen je sprejel pri svojem povratku iz Pariza zastopnika madžarskega korespondenčnega urada in je ugotovil glede raznih govoric, da je vsebina protokolov, ki se tičejo najetja madžarskega posojila v inozemstvu, z madžarskega stališča povoljna in ne vsebuje nikakih pogojev ali izjav, ki bi kršile suverenost Madžarske ali pomenjale vmešavanje v notranje razmere države. Javnost se bo o tem lahko prepričala, ko bo besedilo protokolov objavljeno.

NOV POTRES NA JAPONSKEM

PARIZ, 26. «Chicago Tribune» poroča, da je glavno mesto Japonske Tokio spet zadel hud potres. V začetku je bilo potresno gibanje precej šibko, toda sledili so v kratkih presledkih vedno hujši sunki, ki so porušili na stotine začasnih stanovanj, ki si jih je prebivalstvo zgradilo po zadnjem potresu. Vsi prebivalci bežijo iz mesta v strahu, da se ne ponovi potres v takem obsegu, kakor je bil zadnji.

Razkritje komunistične zarote na Španskem.

PARIZ, 25. Agencija Havas poroča iz Madrida, da je bila razkrita zarota, ki je imela namen pričeti dne 28. t. m. revolucijonarno komunistično gibanje istočasno na Španskem in Portugalskem. V Madridu, Sevilli, dalje v mestih Palma de Majorka, S. Sebastiano, je bilo aretiranih mnogo komunistov.

Turška vlada in opozicijonalni tisk.

CARIGRAD, 25. Včeraj so policijska oblastva dala aretirati Abdula Kadri Kamali, ravnatelja nekega opozicijonalnega lista v Adani.

Objava tangerske ustave

LONDON, 26. Dogovor za ureditev ustave tangerske cone bo objavljen 27. t. m.

Volilna reforma pred francosko zbornico

PARIZ, 26. Poslanska zbornica je zavrnila danes s 350 proti 140 glasovom predlog, na podlagi katerega naj bi ostalo sedanje število poslancev neizpremenjeno. Vlada je bila sicer za ohranitev sedanjega števila, a ni stavila na to glasovanje vprašanja zaupnice.

Mussolini na poti v Rim

MILAN, 26. Danes zvečer ob 20'45 je min. predsednik odpotoval proti Rimu.

Spominjajte se ob vsaki priliki „Dijaške Matice“

Iz usodnih dni vojnih priprav l. 1914.

(Glej «Edinost» 13. dec. t. l.)

Spomini bivšega avstrijskega maršala Conrada von Hoetzendorfa so dragocen prispevek k predzgodovini svetovne vojne. Iz njih je jasno dokazana krivda dunajske vojaške in diplomatske kamarile na izbruhu vojne. Nemška prenapetost in nasilni duh sta se upirala kateremukoli razvoju nenemških narodov monarhije. Nemci so hoteli imeti v Avstriji le nekako podružnico velike Nemčije, za Avstrijo niso marali. Že Nemci sami so torej kazali prav malo interesa za državo, ki ne bi stremela k bližnji ali daljni spojitvi z Nemčijo. Le vojaški krogi in pa dvor so tvorili še duhovno Avstrijo in deloma nekateri cerkveni višji dostojanstveniki. Sicer pa je Avstrija kot država v vseh avstrijskih narodih, vštevši Nemce, umirala. Saj so bili Nemci tako predrzni, da so si upali javno govoriti: Avstrija bo nemška, ali je sploh ne bo. Zgodilo se je, kakor so rekli, ne pa tako, kakor so si želeli.

Krivda v višjih vodilnih krogih je torej obstojala v tem, da so dopustili in favorizirali v praksi naziranje o nemštvu Avstrije. Tako so morda nehote umičili ugled in vrednoto države v duševnosti vseh narodov. In ko so se ti narodi zavedli, da so tujci v državi, so pričeli misliti na osvobojenje, ki je prišlo ob ugodni priliki. Avstrija je torej propadla, ker se je zlomila volja skupnosti v množicah podonavske monarhije.

Vsled svoje nemške orientacije je prišla Avstrija pod vpliv Berlina. In ni čuda, če so se v Berlinu smatrali za pravcate gospodarje avstroogrske «posestrime». Interesno težišče je bilo v Berlinu, s stališča nemških interesov, zlasti interesov Nemčije, so se presojali vsi dogodki in so se upoštevale vse posledice. S tega stališča je torej tudi Berlin presojal umor v Sarajevu in položaj Avstro-Ogrske. Zadnjič smo omenili, kako je nemški cesar dal svoje privoljenje, da se vojna provocira, le rekel je poprej, da se mora pogovoriti s kanclerjem Bethmannom-Hollwegom. Tudi iz naslednjih odstatkov je razvidno, kako trdno je bila Avstrija že tedaj v mrežah berlinske politike.

Conrad pripoveduje:

9. julija je grof Berchtold poročal o svojem obisku pri cesarju v Išlu. Našel je vladarja zelo mirnega in odločnega. Njegovo veličanstvo je bil za nastop proti Srbiji, bal se je, da ne bi nastale na Ogrskem kakšne zmešnjave povzročene po nemadžarskih narodih. Vedno močnejše je pritiskal Conrad na ministre, da bi izsilil ukaz za mobilizacijo. 30. julija je nemški poslanik sporočil Berchtoldu o posredovanju Anglije in von Tschirsky je dodal, da nemški kabinet zelo želi, naj bi se angleško posredovanje pod tako častnimi pogoji sprejelo.

S to noto so šli Berchtold, Conrad in vojni minister k cesarju. Razvil se je razgovor, kaj naj se zahteva od Srbije.

Conradovo mnenje je bilo: Srbija mora naš ultimatum sprejeti do pičice in plačati vse stroške naše mobilizacije. Jaz sem pristavil, pravi Conrad, — in to je dokaz moje brezmejne odkritosrčnosti — da je treba zahtevati tudi teritorijalne kompenzacije, vsaj tolikšne, ki so potrebne, da zavarujemo svojo vojaško pozicijo: Belgrad in Šabac z okolico, kjer bi postavili utrdbe, ki jih mora kajpak Srbija plačati.

Cesar je po pravici na te prenapete besede odgovoril: V tem se ne bodo nikoli udali.

Berchtold je pristavil: Razen tega je Tisza zahteval, naj ne stavimo teritorijalnih zahtev.

Jaz sem izjavil, pripoveduje Conrad dalje, da ne moremo več odlašati z operacijami proti Srbiji, ker je že vse v pripravah. Kaj takega ni mogoče in armada bi tega ne prenesla. Nemčiji moramo reči: Če Rusija mobilizira, moramo tudi mi mobilizirati.

Iz teh izjav se že vidi, da je Nemčija izpremenila svoje stališče. To dokazeju tudi depeša zastopnika feldmaršala Conrada pri pruskem generalnem štabu, kjer poroča, da ne bi ruska mobilizacija sama na sebi dala povod za nemško mobilizacijo. Samo če bi izbruhnila vojna med Rusijo in Avstro-Ogrsko bi mogel povzročiti mobilizacijo Nemčije. Nota se je končala: Ne napovejte vojne Rusiji, ampak čakajte, da vas napade, nakar je Conrad rekel: Ne bomo napovedali vojne ne Rusiji, ne Srbiji.

Toda še onega dne so prišla druga poročila iz Nemčije. Ob sedmi uri je prejel Conrad poročilo, da je Nemčija v Petrogradu izjavila, da bi morebitna ruska mobilizacija imela za posledico mobilizacijo Nemčije. 31. julija zjutraj je bil Conrad po zunanjem uradu obveščen, da bo Nemčija stavila Rusiji ultimatum, naj prekine z vojaškimi pripravami. Conrad je prejel 31. julija zjutraj sledeči telegram od Moltkeja:

Bodite pripravljeni na rusko mobilizacijo. Avstro-Ogrska se ne sme uničiti. Mobilizirajte takoj proti Rusiji; prisilite Italijo s kompenzacijo, da napravi svojo zavezniško dolžnost.

Ta telegram je bil dopolnjen še z drugo depešo, v kateri zahteva Moltke, naj Avstrija zavrne angleško posredovanje za mir. Ta depeša se konča s sledečim stavkom: Zadnje sredstvo za Avstrijo, da se obdrži je, če provocira izbruh svetovne vojne.

To menjavanje odločujočih oseb je presenetilo grofa Buriana, ki je vzkliknil: Kdo vlada pravzaprav Moltke ali Bethmann? Preobrat v vojaških krogih je tako nenaden in oster, da je Moltke odgovoril na Conradovo depešo, v kateri mu sporoča, da ne pojde Avstrija v vojno proti Rusiji tako-le: Ali bo pustila Avstrija Nemčijo na cedilu? Brž kone je pozabil, da je pred tem sam od Avstrije zahteval, naj bo mirna.

Vojna je bila sklenjena. Moltke je priporočal, naj se sklene z Italijo kompromis ter naj se ji odstopi Trident. Conrad in Moltke sta bila oba mnenja, da je treba po končani zmagoviti vojni «izsiljevalki» zopet odvzeti odvzeti odstopljeno deželo. To pripoznanje spravlja v kaj slabo luč Conradov značaj. Sicer pa so bili italijanski državniki dovolj prebrisani, da niso šli na limanice. S svojo nevtralnostjo v začetku in s poznejšim vstopom v vojno proti osrednjima vlastima je Italija temeljito prekrižala vse račune feldmaršala Conrada.

Po izbruhu vojne 5. avgusta je pisal Moltke prisrčno pismo Conradu, v katerem je priznal, da je nastop Nemčije proti Belgiji nasilen, toda gre za življenje in smrt in kdor nam je na poti, mora nositi za to posledice... Moltke pravi dalje: Napnite vse moči proti Srbiji. O Italijanih pravi Moltke: Italijani ne bodo taki podleži, da bi nam zasadili nož v hrbet. Nahujskate Bulgare proti Srbom in naj se ta sodrga med sabo pokolje. Zdaj je za nas en glavni smoter in to je Rusija. Zapodite te puntarje v pripjatska močvirja in udušite jih.

Iz teh spominov se vidi, kako brutalno so vojaški krogi promatrali vse dogodke in da so se smatrali za edino kompetentne v usodnih vprašanjih. Vojaštvo je vodilo politiko in to zelo nesrečno in nerodno, kar so dokazali nešteti dogodki po onem usodnem koraku ultimatuma Srbiji. Le brezmejnemu nasilju in pomanjkanju vsakega moralnega čuta in politične razsodnosti je pripisati dejstvo, da so se novi sovražniki vsak dan oglašali.

Značilna je sodba o Bolgarih in Srbih. Ošabni mogotci na Dunaju in Berlinu so v svojem srcu prezirali to slovansko rajo, ki je niso smatrali niti za ljudi. Sodrga Bolgari, četudi zavezniki, sodrga Srbi, ki so dali z umorom v Sarajevu ugodno priliko Avstriji in Nemčiji za provokacijo svetovne vojne. «Naj se pokolje sodrga med seboj,» je rekel Moltke. Iz teh besed zveni naziranje tedanjega nemštva o slovanskih narodih sploh. Vse, kar ni bilo v Avstriji nemško, to je bila sodrga za te gospode.

Conradu von Hötzendorfu moramo biti hvaležni za te dragocene prispevke, ki so tudi za nas zelo važni. Saj nam dokazujejo, kako smo bili na najvišjih mestih omalovaževani in prezirani. Conrad je v teh spominih prav odkritosrčen, to se mu mora priznati, tako odkritosrčen celo, da je svojo osebo postavil v silno slabo luč. Pa tudi to nam dokazuje neizmerno ošabnost tega gospoda, ki se ne sramuje priznati javno svojo brutalno in neznačajno osebnost vsemu svetu na ogled. Tudi v tem se vidi ona zavest nemškega «nadčloveka». Pač dobro, da ti psi ne morejo več grizti. Zgodovina jih je pohodila in ona sodrga je ostala in se prerila vkljub vsem Moltkejem med družino civiliziranih navzgor stremečih narodov.

Človek in zemlja

Pod tem naslovom razpravlja načelnik čehoslovaške agrarne stranke, ministrski predsednik Švehla, v prvem zvezku poročil mednarodnega agrarnega urada o razmerju človeka do zemlje, kjer podaja svoje naziranje o agrarnih vprašanjih in državi. Objavljamo iz tega članka sledeči izvleček:

Temeljni kamen, na katerem sloni in je zidana vsaka ureditev družabnih razmer, tvori stremljenje po spoznanju pravega razmerja ljudstva do njegove lastne zemlje, naravno približanje človeka k nespremenljivim, zanesljivim zakonom večnosti.

Vsa zgodovina človeštva od najstarejših časov do danes nas to jasno uči, — ker je bila vedno zemlja in razmerje do nje, ki je določalo smernice vsem procesom razvoja, ki jih je človeštvo preneslo v preteklih stoletjih. Tudi kadar so se začele gibati cele skupine narodov, je bilo vzrok njihovih romanj vedno hrepenenje po boljši zemlji in ugodnejših življenskih prilikah. Od trenutka, ko se je to ali ono ljudstvo ustanovilo na gotovem ozemlju, da bi na to navezalo svojo usodo, pa se je na tem razmerju do zemlje začelo zidati vse, kar spada k življenju tega ljudstva. Od tega trenutka šele oživi pojem domovine, ker zemlja, s katero je to ljudstvo zvezalo svojo usodo, ne tvori le njega lastnine, ampak tudi trajni vir, iz katerega črpa sredstva za zadostitev svojih potreb. Iz skupine ljudi, ki živijo na gotovem ozemlju, katerega značaj določajo tudi vsem tem ljudem skupna svojstva, nastane ljudstvo s svojo domovino in določeno organizacijo te enote — državo. V pojmu domovina je zapopadena tudi volja braniti to domovino, ohraniti njen mir in urediti skupno življenje vseh na tem ozemlju združenih ljudi. Ureditev, kakor tudi obramba tega lastnega ozemlja predpostavlja gotovo organizacijo, iz katere nastane potem sistematično državni red.

Vendar pa se ne porodi iz tega primitivnega razmerja človeka do zemlje le pojem ljudstvo, ampak vsa kultura ljudstva je določena od te smernice. Značaj dežele, gore, gozdovi, reke, morje, ravnine ali gričevja, vse to določa tudi značaj kulture. Zemlja in njena oblika vodita razna ljudstva po različnih poteh do pojma Boga, naziranja življenja, določata stopnjo njihove želje po bogastvu, dajata njihovim pesmim različne napeve, povzročata različna razpoloženja čustev ter sta izhodišča za vse poti, ki vodijo k tvorbi vsakemu teh ljudstev lastnega značaja.

Tedaj vidimo jasno, da so vsi trije faktorji, ki tvorijo življenje vsakega ljudstva, zadostitev življenskih potreb (gospodarsko življenje), potrebe duha (kultura, morala) in organizacija družbe (politika in država); da ima vse to svoj izvor v tem razmerju človeka, oziroma ljudstva do zemlje, na katero je človek navezal svojo usodo. Ta pomen zemlje se udejstvuje potem v razvoju vseh ljudstev in vsi boji, izpremembe in vsi pravni redi so — sicer nezavestno — določeni od neposrednega ozira na zemljo. Tako pride pojem moči potom lastnine zemlje do svojega izraza, kajti le tisti, ki ima zemljo, podlago življenja, vlada, le tisti je v posesti moči.

Radi tega opažamo v vsej zgodovini večne boje za posest zemlje kot naravne podlage moči. Kakor rdeča nit se vleče skozi vso svetovno zgodovino vseh ljudstev in časov ta nepretrgani boj za posest zemlje. Ako gre pri tem za boj med ljudstvi ali za boj med posamezniki gotovega ljudstva, igra ta motiv vedno najvažnejšo ulogo. Tudi boji in življenjski cilji velikanov v zgodovini in celih ljudstev so le odmev tega boja za zemljo in za ureditev razmerja človeštva do zemlje. Nemogoče je omeniti vse te zgodovinske posameznosti, v katerih se izraža pomen zemlje in zasledovati vse tozadevne procese v raznih dobah zgodovine. Izza starih časov Egipta, od Mojzesa, Likurga, preko poloma starih in novejših cesarstev, srednjeveškega fevdalnega sistema do odločnega odpora slovanskih poljedelskih narodov pod tujim gospodstvom, pa do težav zadnjih stoletij pri reševanju vprašanja zemljiške posesti, vse le nepretrgan boj za zemljo, pa naj je tu šlo za boj za življenje in za pomen poljedelca, ali pa za boj med plemstvom, monarhom ali današnjo demokracijo.

Podjarmljenje kmetskega stanu s strani plemstva in boji z monarhom najboljši dokazi za to. Boj med plemstvom in absolutističnimi vladarji, ki so čutili nevarnost plemstva, vladalca nad zemljo, se bije od 18. stoletja sem za moč ter je dosegel svoj vrhunec v stremljenju monarhov, da bi osvobodili kmeta ter tako zajezili vpliv aristokracije.

Teh korakov ni določilo čustvo do sočloveka, ampak bilo je v interesu države okrepiti moč vladarjev napram plemstvu in ta razlog je bil, ki je v prvi vrsti narekoval te reforme.

Ampak to so bile le delne reforme, ko je zemljo obdelujoči človek prenehal biti samo gospodarska dobrina, predmet inventarja svojega gospoda ter dosegel večjo svobodo. Ako je imela že absolutistična država svoj interes pri tem, tembolj je nova država, demokratična država dolžna, da dovede do konca to reformo in da povrne ljudstvu zemljo, ki je prav za prav njegova in kateremu je bila vzeta. Le tista država, katere ljudstvo prišteva zemljo domovine med svojo lastnino, sloni na trdni in neomajni podlagi.

Ni nikaka pridobitev nove dobe, tudi ni stvar mode, ako se da zemlja ljudstvu; to je le naraven in neizogiben predpogoj za življenje ljudstva, za njegov državni red, to je podlaga za zagotovitev njegovega miru in za ohranitev njegove nacijonalne kulture.

DNEVNE VESTI

Nemški župani v Rimu

Kakor poroča «Landsmann» od 24. t. m., se je odposlanstvo županov nemških občin v Gornjem Poadižju vrnilo v pondeljek iz Rima v domovino. Vtis, ki ga je napravil nanje sprejem pri Mussoliniju, je bil — pravi dalje «Landsmann» — zelo povoljen. Med člani od poslanstva da prevladuje mnenje, da bo vsa vprašanja, ki so mu bila predložena, znova proučil.

Odposlanstvo nemških županov sta spremljala poslanca dr. Tinzl in tajnik nemškega poslanskega kluba cav. Ubaldi. Župani so bili sprejeti preteklo nedeljo opoldne. Prvi je govoril poslanec dr. Tinzl, ki je sporočil ministrskemu predsedniku čustva spoštovanja prebivalstva Gornjega Poadižja. Obenem je dal izraza svoji radosti, da je ministrski predsednik sam vzel v svoje roke proučevanje vprašanj, ki se tičejo Gornjega Poadižja, in ki bodo vsled tega gotovo primerno rešena.

Ministrski predsednik — pravi dalje poročilo v «Landsmannu» je dal vsakemu županu roko in ga vprašal po imenu kraja, ki ga zastopa. Nato je govoril v imenu županov župan iz Pragsa g. Oberhammer. Govoril je v nemškem jeziku, v kar je g. Mussolini privolil, rekoč, da zna sam nemški. Župan Oberhammer mu je nato obrazložil želje prebivalstva glede rabe nemškega jezika v šoli, v javnih uradih in v občinski upravi ter glede vprašanja vojnih posojil.

Mussolini se je v svojem odgovoru zahvalil za izraze vdanosti ter izjavil, da bo predložena mu vprašanja proučil z blagohotnostjo. Glede šolskega vprašanja je rekel, da je sporazumno z naučnim ministrom že odredil, da se ima verski pouk vršiti v materinem jeziku. V druge koncesije pa da ne more privoliti. Priznal je potrebo, da morajo znati učitelji in javni uradniki oba jezika. Prebivalstvo je spominjal, naj obrača svoje oči le proti Rimu, in to je s posebnim poudarkom parkrat ponovil. «Moja vlada, ki je močna — je dodal — bo izpolnila vse upravičene želje.» Nato je prosil tajnika nemškega poslanskega kluba, naj mu predloži gledè vsakega vprašanja posebno spomenico. Končno se je poslovil s sledečimi besedami: «Pozdravljam vas, pozdravite mi vaše marijivo prebivalstvo», pri čemer je v nemškem jeziku zopet parkrat ponovil: «Rim je pravičen in silen».

V soboto je bilo odposlanstvo sprejeto od papeža. Isti dan je bilo tudi pri naučnem ministrstvu Gentile-ja, ki mu je dal zagotovilo, da se bo veronauk vršil v materinem jeziku.

Poslanec dr. Tinzl je izročil povodom bivanja nemških županov v Rimu kom. Goffredo podpise prebivalcev Gornjega Poadižja za ohranitev nemške ljudske šole.

Značilen glas iz občinstva

Od osebe, ki je bila do nedavna zelo blizu krogom okoli «Malega lista», smo prejeli:

Cenjeni gospod urednik! Želo sem se razveselil, ko je začel izhajati «Mali list». Pri današnjih gospodarskih razmerah namreč ni moči zahtevati od naših ljudi, vsaj na splošno ne, da bi naročali drage dnevnike. Veselilo me je tudi to, ker je «Mali list» takoj v prvi številki povedal, da mu je svrha: pouk ljudstva; rekel je, da se ne bo vtikal v politiko in da ne bo delal zdražbe in iskal prepira. Toda, kako kratko je bilo to veselje! Žila, svojstvena «Malemu listu» ni dala miru in kmalu je pozabil na svoje lepe obljube. Odkar pa je začel, ne zna več nehati in od tedna do tedna gre bolj navzdol. **Polemika, če že mora biti, bodi poštena!** Ali način, kakor «Mali list» polemizira, je — milo rečeno — nepošten. Očitati dr. Wilfanu, dr. Slaviku in drugim tržaškim voditeljem, katerih osebno poštenje je vzvišeno nad vsak dvom in katerih poštenost priznavajo tudi naši narodni nasprotniki, da so sleparji, izdajalci, podkupljenci, da si iz žuljev ljudstva zidajo palače itd., je nekaj tako vnebovpijočega, da se človek čudi, kako more krščanski človek zavedno zapisati tako laž. To začudenje pa postane tem večje, če se pomisli, da so duhovniki, ki tako pišejo. — Zavedam se, da sem s temi besedami izrekel ostro obsodbo, toda v dokaz, da gg. pri «Malem listu» res niso tako tankovestni, kakor bi morali že po svojem zvanju biti, naj služi sledeče: Ko se je ustanavljal konzorcij za «Mali list», so razposlali neko «poročilo», v katerem pravijo med drugim:... po svojih močeh delujte v tem oziru (za razširjenje lista) v svojem krogu! **Ne se sklicevati na «mišljenje» etc., marveč na izredno razširjenje lista (5400 izvodov zaupno, za javnost 7000)!** — Torej zatajiti krščansko mišljenje lista in varati ljudstvo! To je morala, ki se je gg. niso učili pri Muellerju, ampak pri samem Machiavelliju. Vsak nadaljni komentar bi samo škodoval!

Večkrat premišljujem, cenjeni gospod urednik, kaj se hoče pravzaprav doseči s tem obrekovanjem. Oni, ki poznajo tržaške voditelje in teh, hvala Bogu, ni malo, z gnusom obsojajo tako pisanje. One pa, ki jih ne poznajo, je sicer mogoče za nekoliko časa varati, toda slednjič mora resnica le na dan in vsa sramota bo padla na obrekovalce. Da pa tako nekrščansko pisanje škodi naši stvari — narodni in verski — to mora uvideti vsak človek.

Pa ne samo nepošteno in nekrščansko je obnašanje «Malega lista», ampak tudi nemožato. Povedati in ponoviti je treba vedno z nova, da **boj so začeli oni.** Saj so se vsi čudili, zakaj «Edinost» tako molči in ne odgovarja na napade. Še-le ko so napadi prekoračili meje dostojnosti in poštenje, je začela «Edinost» odgovarjati, in vsak pošten človek mora priznati, da je ona samo v defenzivi. Ko je pa začela odgovarjati in so napadalci zapazili, v kakšni čudni luči se kažejo in da je začela padati nanje črna senca, so pa začeli nemožato tožiti, da se jih napada in se puste še celo slaviti v jugoslovanskih listih kot nedolžne žrtve in mučeniki strupenih tržaških liberalcev.

Cenjeni gospod urednik! Jaz vedno iščem tiste strašne grehe, ki ste jih storili Vi in pa tržaški voditelji, ali po pravici rečeno, jaz jih ne morem najti. Če pa mislijo nekateri, da potrebuje naš ubogi, razmučeni narod v Jul. Krajini razcepitev v dva tabora, ki si bosta napovedala boj na nož zaradi tega, ker eni smatrajo Principovo dejanje za drugačen zločin kot drugi, potem pa kar začnimo! — Kamorkoli se ozrem po svetu, povsod vidim, kako se najraznovrstnejše stranke združujejo in pozabljajo na diference in zapostavljajo svoje osebne in strankarske koristi, ko se gre za rešitev domovine. Le nam Jugoslovanom v Julijski Krajini se godi tako dobro, le mi živimo v takem izobilju, da si lahko dovoljujemo medsebojno klanje do popolnega uničenja! Proklet bodi zato v veke, kdor bo tega kriv! Ne, gospod urednik, ne gre se za načela, saj so vendar, kakor slišim, Tržačani pri zadnjih pogajanjih za sporazum sprejeli v načelu vse zahteve, ki jih je stavil goriški «ultimatum». Gre se samo za prepir, ki je gotovim ljudem «raison d'être».

Gospod urednik! Jaz se tistim gospodom, ki pišejo «Mali list», nič ne čudim, če tako pišejo, kakor pišejo. Čudim se le gg. iz konzorcija tega lista, ki prevzemajo vso odgovornost za ta način pisanja, da se niti pri enem izmed njih ne oglasi vest in ne reče spričo tako nepoštenega, veri in narodnosti tako škodljivega pisanja njihovega glasila: Stoj! — Če je kje kakšna napaka ali zmota, potem naj se skuša to popraviti s krščansko ljubeznijo, h kateri so gg. konzorcisti v prvi vrsti poklicani, ne pa na tak način, kakor dela «Mali list», ker to le množi medsebojno razdvojenost, razdraženost in nasprotstvo ter otežuje vsako skupno delovanje v korist naroda in vere!

Škedenjski plavži

se zopet odprejo v najkrajšem času. Med tem podjetjem, ki ga je zastopal kom. Camillo Ara, in tržaško občino, ki jo je zastopal inženir Sulligoi-Silvani, je bil podpisan v pondeljek dogovor glede glavnih določb tozadevne pogodbe, ki se ima skleniti med škedenjskim podjetjem in tržaško občino. Pogodba stopi v veljavo, čim jo odobrita občinski svet na eni in upravni svet škedenjskih plavžev na drugi strani. Občinski odbor je omenjeni predhodni dogovor že odobril na svoji seji od preteklega pondeljka. Škedenjski plavži bodo dobavljali tržaški občini 8,500.000 kubičnih metrov plina na leto po 26 stotink kubičen meter. Ostalo količino plina, ki bo še potrebna, bo proizvajala mestna plinarnica.

Pogodba bo predložena mestnemu svetu prihodnjo soboto. Ker je za občino zelo povoljna, je gotovo, da jo bo mestni svet odobril. Meščanstvo upravičeno pričakuje, da bo tej pogodbi sledilo **znatno** znižanje cen plinu.

Ali bodo ali ne bodo

namreč volitve prihodnje spomladi, je vprašanje, ki je sedaj na dnevnem redu v notranji politiki. G. Mussolini je pustil to uganko popolnoma nerešeno in je vsled tega z zapretjem zbornice tem bolj alarmiral javnost in posebno še tiste politične kroge, ki bi bili radi na čistem, da bi se znali «ravnati». Kaj neki misli rimska Pitija? Ali je g. Mussolini hotel zopet le vnovič posvariti poslance, naj bodo pridni, če ne . . ., ali pa je po vnaprej zamišljenem načrtu in torej nalašč ustvaril sedanji položaj negotovosti in nejasnosti, da bi se nasprotniki fašizma ne mogli orijentirati ter da bi jih volitve iznenadile popolnoma nepripravljene? Vsekako bi bil to precej originalen volilni manever, ki bi mu bilo težko najti enakega v zgodovini modernega parlamentarizma. Razumljivo je, da bi hoteli rešiti Mussolinijevo uganko predvsem listi. Rimski dopisnik milanskega «Secolo» se je obrnil do nekega poslanca, ki da je glede tega vprašanja dobro informiran. In ta dobro informirani gospod je izjavil dopisniku milanskega lista, da volitev še ne bo tako kmalu. To svoje mnenje podkrepljuje z besedami ministrskega predsednika, ki je v enem svojih zadnjih govorov poudarjal koristnost zopetne otvoritve sedanje zbornice s kronskim govorom, v katerem bi se vlada predstavila z obširnim programom novih reform. Toda na glavno vprašanje dopisnika, ali so res vse govorice o skorajšnjih volitvah le prazna domnevanja, je veleinformirani gospod odgovoril: «To je moje mnenje, toda za vsak slučaj delam tako, kakor da bi ne šlo za kriv alarm — in temu dosledno se ravnam.»

Torej uganki «ali bodo ali ne bodo» niso našli še rešitve niti najbolj informirani krogi. Tem manj seveda tisti, ki niso informirani. Skoraj vse stranke so našle nekako začasno rešitev in uravnavajo svojo taktiko tako, da bodo čim bolje pripravljene za slučaj, da volitve «bodo».

Bojkotiranje ljubljanskega „Jutra“ ?

Prihajajo nam vesti, da nekateri poštni uradi po tržaški pokrajini nočejo dostavljati ljubljanskega «Jutra» naslovljencem. Tudi nam ni bilo že par dni dostavljeno. Opozarjamo na to odgovorna oblastva, tem bolj, ker nam ni znano, da bi bilo kako politično oblastvo izdalo ukaz, ki bi upravičeval poštne urade v tako postopanje.

POLITIČNO DRUŠTVO «EDINOST». Radi bližajočega se občnega zbora vabim člane odbora in zaupnike na pogovor v prostore uredništva «Edinosti» za danes, 27. t. m. ob 2'30 popoldne. — Predsednik.

Kulturen pomen Glasbene Matice

Ljubljanska Glasbena Matica je pod Grbičevim in Hubadovim vodstvom dosegla uspehe, ki so s pomočjo «Novih akordov» in najnovejšimi umotvori Lajovica, Adamiča, Kogoja, Premrla, Škrjanca in Ravnika povzdignili našo glasbo, posebno vokalno tako, da koraka danes — razmeroma — s sodobno glasbo velikih narodov.

Prvo in največje delo Matice je bila ustvaritev pevskega zbora, ki je bil duša in gonilna sila vseh drugih doseženih ciljev: Izvajala je skladbe, ki jih je sama izdajala. Ustanovila je tekom svojega obstoja glasbeno založbo, ki se približuje danes pomembnosti velikih edicij. Pod njenim vplivom se je ustvaril orkester, ki so ga vodili možje kot dirigent Talich, mojster evropskega slovesa. Matica je bila izvor slovenskega opernega gledališča. V njenem naročju se je vzgojil Žikov kvartet in njena zasluga je, da imajo Slovenci umetnike Betteta, Rijavca, Trosta in druge, ki jih je tujina stavila sebi za vzor. Ustanovila je glasbeno šolo, na kateri so poučevali vsi naši največji skladatelji in pritegnila je na zavod tudi češke mojstre kakor Procbazko in Kolfmeistra, današnjega profesorja na mojstrski šoli v Pragi. Prirejala je vsakovrstne vokalne, instrumentalne, komorne in sinfonične koncerte in pritegnila k sodelovanju domače in tuje umetnike pevce, instrumentaliste in dirigente. Gostovali so pod njenim okriljem svetovni zbori in orkestri. Proizvajala je skoraj vsa pomembnejša slov. in tudi tuja dela posvetne in cerkvene glasbe in vplivala tako na ves produktiven in neproduktiven razvoj slovenske glasbe. Danes ji stoji ob strani državni konservatorij, ki ga je ona ustvarila in ki mu ona daje naraščaj. Ustanovila je podružnice po vseh večjih krajih Slovenije. S svojim vzornim zborom je bila občudovana po vsej Jugoslaviji in je bila celo na Dunaju od najstrožje kritike nad vse hvaljena. Vsi ti velikanski uspehi za našo glasbo so vzrasli iz pevskega zbora, ki je vzpodbujal naše skladatelje, da so z večjo vnemo in z večjim poglobljenjem ustvarjali; budil v našem ljudstvu veliko večje zanimanje za zborovo petje, ki je potom pevskih društev imelo velik vpliv na ves kulturni razvoj slovenskega naroda. Pevski zbor Matice in njen pevovodja Matej Hubad je bil vzor vsem pevskim društvom in njenim voditeljem. Danes stoji na čelu pevske zveze za Slovenijo mojster Hubad. Ravnokar se je ustanovila o priliki jubileja hrvatskega pevskega zbora «Kolo» v Zagrebu «Jugoslovenska pevska zveza», h kateri so pristopile vse pevske zveze Slovencev, Hrvatov in Srbov. To je končno tista idealna organizacija, ki je povzdignila češko glasbo v teku zadnjih 25 let, posebno od obstoja zbora moravskih učiteljev pod vodstvom najgenialnejšega sodobnega pevovodje Vacha, tako visoko, da je danes za rusko moderno glasbo, prva na svetu. Kako velik moralni, kulturni, gospodarski in politični uspeh so dosegli Čehi s svojo glasbo, nam dokazuje najnovejša zgodovina.

Kdo je ovekovečil vso Kalvarijo poljskega naroda? Chopin je bil tisti, ki je očaral ves svet s svojim božanskim igranjem in svojimi genijalnimi umotvori, ki niso izražali nič drugega nego brezmejno ljubezen do grozovito trpinčene, usužnjene domovine. On je bil tisti, ki je vsemu svetu dokazal strašno krivico, ki jo je moral prenašati njegov narod. Pridobil je tako simpatije celega sveta za svojo domovino. Chopin je izgladil pot Paderewskemu, on je ustvaril iz Paderewskega pianista-politika. Brez Chopinovih skladb, bi se mu bilo težko preriti skozi gozdove trnja. Chopin je bil rešilni angelj poljskega naroda.

Poglejmo si tudi Nemce. V Trstu je pred kratkim dirigiral Richard Strauss lastne skladbe, Mozarta, Wagnerja — tedaj najgenijalnejše nemške umotvore. Doživel je ovacije, kakor morda nikdar pri lastnem narodu. Pred Straussom dirigentom in skladateljem, pred njegovim genijem, se je vse sovraštvo, ki je propagiralo sveto vojsko vsemu, kar je nemško, izpremenilo v brezmejno občudovanje in navdušenje, ves «sacro egoismo», vsa velika in visoka politika se je razblinila v prazen nič, padla je umetna in narinjena krinka in srca so drhtela od prekipevajočega in presladkega čustva, oči so se lesketale in solzile od samega blaženstva. Vsakd je moral imeti občutek, da so nas držali v zaporu in skrivali nam solnce. V tistem trenutku mi je bilo jasno, da je človek po svoji naravi dober, da je vselej dober, kadar posluša samo glas srca, in kakšna zver postane, kadar se vda vplivu golega razuma, ki ne hlepi po ničemur drugemu nego po — denarju. In še en občutek sem imel: Nemci so nepremagljivi. Nemcem lahko vse vzamejo, ostali bodo kljub temu večno bogati. Kdo jim more vzeti Bacha, Mozarta, Beethovna, Wagnerja, Straussa? Hindenburgove in Ludendorffove zmage so nemški narod spravile na beraško palico. Kdo jih reši lakote? Poglejmo na Dunaj, ki še lačne diha. Danes je Dunaj eno največjih mest umetnosti na svetu. Najgenijalnejši svetovni glasbeniki se zbirajo na Dunaju, iz njih dvoran zveni vsa najgloblja, najsvetejša glasba. Dunaj je danes Beureuth svetovne glasbe.

Zakaj ta dolg uvod? V Trstu imamo tudi Glasbeno šolo, ki je bila od požara — baklje dvatisočletne kulture — tako premagana, da je danes brez pravih prostorov, raztresena po različnih stanovanjih v mestu in zunaj mesta. «Vzdržuje se od šolnine (ukovine), ki je v primeru z drugimi tukajšnjimi glasbenimi zavodi občutljivo manjša. Veliko učencev je popolnoma ali napol oproščenih šolnine. Na zavodu poučujejo samo izprašane moči, ki izvršujejo samo svoj poklic. Plačujejo se pošteno, ker bi sicer tudi glasbeniki ne mogli samo od idealov živeti. Dohodki krijejo komaj dve tretjini stroškov, dolgovi rastejo in zavod je na gugalnici. Ko ne bodo več nekateri hoteli in mogli podpisovati menic, bo konec tudi cinglanja: Glasbene šole ne bo več.

Kdo bo temu kriv? Razmere in pa mi, ki ne znamo takim razmeram primerno prilagoditi taktike, vse več napeti energijo in preko vseh zaprek hiteti življenju naproti. Resignirati bi se mogli še-le takrat, ko bo imel naš narod veliko Prešernov, Cankarjev in Zupančičev. Ravno tako se cmerimo, kot bi nam šlo že kdaj dobro. Danes je samo slabše, zato pa moramo mi biti boljši.

Glasbena šola ima menda, izven stanišč, vpisanih otrok okrog 30 članov. V vsem Trstu in okolici je torej 30 ljudi, ki se zavedajo, da je glasbena šola potrebna našemu ljudstvu. Reklo se bo, da so pač krive razmere, brezposelnost itd. Ko so pa bile razmere boljše, je bilo še manj članov. Bog ve, ali se kdaj poboljšamo? Morali bi biti še bolj biti!? Krogljice, ki eksplodirajo, pasji biči, olje in vsa druga neštevilna mazilna sredstva: skoraj da ni mogoče več stopnjevati! Česa naj torej čakamo, česa naj se strašimo?!

Članarina znača 2 liri mesečno. Koliko je trgovcev, doktorjev, posestnikov, gostilničarjev, bančnih uradnikov, duhovnikov, učiteljev, organistov in drugih v Trstu, okolici in na bližnjem Krasu, ki bi lahko žrtvovali za kulturno povzdigo svojega najbolj zaničevanega naroda na svetu — 24 lir na leto?

Ustanavlja se zopet zbor glasbene šole, ki naj postane zgled našim pevskim zborom in sploh vsemu glasbenemu življenju v Julijski Krajini. Zbor bi bil materijalen vir za glasbeno šolo, zakaj ni je glasbene šole na svetu, ki bi ne bila deficitna, vsepovsod so ji v veliko oporo dohodki koncertov, članarine in podpore. S koncerti, ki bi jih zbor prirejal, bi se zainteresirala vsa naša javnost tako, da se bo zavedala važnosti Glasbene matice in jo moralno in gmotno podpirala z obiskovanjem koncertov in vplačevanjem članarine. Zbor bi moral tudi organizirati pevsko zvezo iz vseh pevskih zborov, prirejati pevske tekme, izdajati glasbeno revijo in zalagati (morda tudi potom subskripcij) muzikalije. Zalagati skladbe in izdajati revijo je tedaj mogoče, če so organizirani člani kot odjemalci. V dokaz nam je «Pevec» v Ljubljani, glasilo pevske zveze, edina revija, ki ni deficitna — to je sad organizacije. Gerbičeva «Glasbena zora» in Krekovi «Novi akordi» so vedno hirali in umirali zaradi pičlega števila naročnikov. Kjer ni organizacije, ni naročnikov — tam se zida na pesek. Kakšnega splošnega pomena je zbor, sem jasno povedal v uvodu. Tega ne bomo dosegli na našem ozemlju ne danes ne jutri. Vendar so že tu različni znaki, ki nam povedo, da ne bomo zaostajali za našimi brati onkraj meje. V velik dokaz so naše literarne publikacije. Tudi v glasbi bomo lahko v bodočnosti tekmovali. Naša presrečna geografična lega nas je prisilila v popolno samostojnost na vseh poljih. Ustvariti si moramo svoj vrt umetnosti. Obzidati nam ga ne bo treba, zato bodo že drugi skrbeli. Semen so prepolna naša izbičana srca. Zalivali bomo zemljico v vrtu s solzami in srčno krvjo. Presajali bomo cepke iz žlahtnega vrta Lajovicev, Adamičev in zrastle bodo rože, ki bodo večno duhtele in ne bodo nikdar odcvetele.

Marsikdo je zavoljo hudega pritiska že popolnoma obupal in gleda pesimistično na vsak novi projekt in poskus. Zares, da je slabo, ali tako slabo vendar ni, saj se prerekamo in zmerjamo med sabo v momentu, ko nam vsaka tudi pametna diferencijacija lahko zadrgne vrat. Če tudi nam grozi pogin — imeti moramo vero v življenje: koncentrirajmo vso našo energijo, napnimo mišice naših zdravih in krepkih rok, odprimo srce vsemu lepemu in dobremu — bojujmo se in delajmo, delajmo!

Srečko Kumar.

Nove pristojbine za brzojavno službo. Poštni in brzojavni komisarijat za Julijsko Krajino sporoča: Od 1. januarja 1924 dalje bodo stopile v veljavo te-le pristojbine:

1) za uničenje brzojavke, preden se odpošlje 75 stotink; 2) za izstavitev prepisa brzojavke L 1.50 za vsako brzojavko z manj kot 100 besedami; če je brzojavka nujna, se pristojbina podvoji; 3) kdor hoče pogledati brzojavko ali potrdilo, da je bila brzojavka dostavljena naslovljencu, mora plačati L 1.—.

Stranke ali njihovi pooblaščenci morajo dokazati, da so pošiljatelji ali naslovljenci brzojavke in morajo razen tega predložiti potrdilo o vplačilu omenjenih pristojbin. Te pristojbine se bodo plačevale pri centralnih brzojavnih uradih, ki bodo izdajali strankam brezplačno tozadevna potrdila.

Društvena vesti

Slov. akad. fer. društvo «Balkan» ima ob 20.30 svoj redni sestanek, na katerega so posebno vabljeni tovariši, ki so prišli na počitnice. — Točno ob 19. je odborova seja v istih prostorih. — Odbor.

Pevsko društvo «Ilirija». Vabim stari in novoizvoljeni odbor na sestanek danes, četrtek, 27. t. m. ob 20.30. — Predsednik.

Iz tržaškega življenja

Krvava tragedija dveh ljubimcev v hotelu «Centrale». Preteklo nedeljo popoldne se je nastanil v hotelu «Centrale» v ulici Roma mlad, eleganten gospod, ki se je izkazal za trgovca Josipa Mezzasalma, starega 28 let; spremljala ga je elegantna dama, približno njegovih let, katero je dal zapisati v potniški za-

Podpisani sklicuje

redni občni zbor

Političnega društva „Edinost" v Trstu

na 30. decembra t. l. v prostore uredništva «Edinosti» v Trstu, Via S. Francesco d'Assisi 20, I. nadstropje,

z naslednjim dnevnim redom:

1) poročilo odbora (tajniško in blagajniško),

2) volitev predsednika, devetih odbornikov, devetih namestnikov in treh pregledovalcev računov,

3) slučajnosti (razpravljanje in sklepanje o predmetih, ki spadajo v delokrog društva).

Začetek ob 10. dopoldne.

Odbor
Političnega društva «Edinost».

pisnik, kot svojo soprogo. Pripotovala sta baje iz Pariza preko Benetk. Mlademu paru je bila odkazana soba št. 8. Oba sta bila videti srečna in zadovoljna, kot novoporočenca na ženitovanjskem potovanju. Nihče ne bi niti od daleč slutil, da se mlada človeka nahajata na pragu krvave tragedije, ki je mahoma uničila njuni življenji.

Predvčerajšnjim opoldne sta si mlada gosta naročila bogato kosilo, ki jima je bilo prinešeno v sobo. Mladi gospod in njegova spremljevalka sta bila popolnoma oblečena in se je zdelo, da nameravata odpotovati. Vendar pa nista zapustila sobe.

Okoli 20. ure je neka sobarica potrkala na vrata sobe mladega para; hotela je pospraviti v sobi, misleč, da sta gosta že odpotovala. Ker ni na prvotno trkanje dobila nikakega odgovora je sobarica, precej začudena, odprla sobo; ko je pogledala v sobo se ji je ponudil strašen prizor: mladi gospod je ležal po oknom na tleh v luži krvi; nedaleč od njega je ležala vsa krvava mlada dama. Ob groznem prizoru je obstala sobarica za hip kakor okamenela; nato je zbežala prestrašena iz sobe ter s svojim vpitjem vzbudila pozornost drugega postrežniškega osobja. V sobo je prihitelo več ljudi. Skoro istočasno je bila obveščena o dogodku rešilna postaja. Na lice mesta prihiteli zdravnik je dognal, da sta mlada ljubimca že mrtva; Mezzasalma je imel prestreljeno glavo v sencih; njegova družica je imela istotako prestreljeno glavo, a na temenu.

Kmalu potem se je podala na lice mesta sodna komisija, ki je preiskala prtljago obeh nesrečnežev. Prišle so na dan razne listine, na podlagi katerih je bilo mogoče dognati, da je dama 33-letna Carlotta Fauchecourt, rodom iz Francije, stanujoča v Parizu, razporočena in mati enega otroka. Bila je ljubimka Mezzasalma, ki je rodom iz Tunisa, bivši častnik; kakor je bilo razvidno iz najdenih listin, sta se imela zaljubljenca v kratkem poročiti. V njunih kovčegih je bilo najdenih mnogo raznovrstnih dragocenosti, in velik znesek zlatega in papirnatega denarja.

Zaljubljenca sta nameravala odpotovati, menda na Reko; kovčegi so bili že zaprti in pripravljeni.

Krvava žaloigra je zavita v tajnost. Domneva se, da je Mezzasalma ustrelil svojo družico, nato pa še sebe. Samokres — tipa «Browning» — je ležal nedaleč od njega. Vzroki ki so privedli moža do strašnega čina, so neznani.

Grozna nesreča v prosti luki «Duca d'Aosta». — Strašna smrt očeta in njegovega otroka. — Zmečkana med parnikom in obrežjem.

Predvčerajšnjim — na dan božičnega praznika — se je v našem mestu pripetila grozna nesreča, ki je napravila na meščanstvo silno mučen utis. Zahtevala je dve človeški žrtvi: očeta in njegovega komaj 4-letnega sina.

Pomorski dobavitelj Matej Lussich, star 33 let, stanujoč v ulici S. Francesco št. 34, se je predvčerajšnjim popoldne podal s svojima otrokoma, 14-letnim Ivanom in komaj 4-letnim Aleksandrom, na parnik «Bosanka», ki je zasidran v prosti luki «Duca d'Aosta». Kot pomorski dobavitelj je imel Lussich med mornarji mnogo znancev; tako tudi na parniku «Bosanka», kjer sta bila — poleg drugih znancev — vkrcana tudi njegova prijatelja, sobar Josip Glavica in glavni kuhar Jurij Ailabeg. Šel ju je obiskat, da bi jima obenem voščil vesele božične praznike. Po približno enournem prijaznem pogovoru z njima in z drugimi nameščenci na parniku, se je Lussich pripravljal, da zapusti parnik ter da se vrne domov. V tem času je postalo morje silno nemirno; pihal je silen veter in valovi so se ljuto zaganjali ob breg. Ko se je Lussich poslavljal od prijateljev, je njegov sin Ivan šel po mostiču na breg. Mali Aleksander je hotel za njim. Pa komaj je bil na mostiču je — menda radi močnejšega sunka viharja — zgubil ravnotežje ter padel v morje med parnik in pomol. Lussich, ki je to opazil, je brez pomišljanja skočil za sinom v vodo. Tu se je zgodilo nekaj strašnega. Predno so navzoči utegnili priskočiti obema na pomoč, je vihar potisnil parnik z vso silo k bregu. Nesrečni oče in otrok sta prišla v strašen položaj: parnik, ki je pri zibanju drgnil ob pomol ju je zmečkal ter takorekoč ribal in trgal; v par minutah sta bila nesrečneža razmesarjena v brezoblični krvavi masi. Mornarji in drugi ljudje, ki so prihiteli na lice mesta, so prestrašeni gledali grozni prizor, ne da bi mogli na kak način priskočiti nesrečnežema na pomoč. Nepopisni so občutki, ki jih je imel ubogi Ivan, ko je videl strašni konec očeta in brata. V svojem obupu je hotel v prvem hipu skočiti za njima, a navzoči so mu to blazno nakano preprečili, ker bi sicer tudi ne ušel neizogibni strašni smrti.

Na lice mesta je bil poklican zdravnik rešilne postaje, ki je dečku podal nekaj pomirjevalnih sredstev, nato ga je dal prepeljati na dom, kjer so bili domači obveščeni o strašni nesreči, ki jih je zadela.

V tem času so mornarji in pomorski piloti skušali potegniti iz vode ostanke nesrečnih žrtev; s pomočjo dolgih drogov s kavlji so preiskali morsko dno pod parnikom, a zaman. Radi teme, ki je med tem nastopila so morali opustiti iskanje, ki je bilo otežkočeno radi razburkanega morja.

Včeraj zjutraj je pristaniški kapitanat poslal na kraj nesreče dva potapljača, ki sta se spustila v morje, v bližini parnika. Preiskala sta morsko dno pod parnikom, a dolgo časa nista mogla najti trupel. Končno je eden izmed potapljačev vendarle našel truplo malega Aleksandra, ki je tičalo zmečkano v neki široki razpoki v pomolu. Po nadaljnem iskanju sta potapljača našla truplo Mateja Lussicha, ki je ležalo raztrgano in zmečkano v blatu na morskem dnu. Razmrcvarene ostanke nesrečnega očeta in sina so položili v krsto ter jih prepeljali v mestno bolnišnico.

Policija zasledila tolpo ponarejevalcev denarja. — Dve ponarejevalnici 10-dinarskih bankovcev odkriti. — Številne aretacije. V Jugoslaviji, posebno v Belgradu, so že delj časa krožili v prometu izvrstno ponarejeni 10-dinarski bankovci, ki so jih v obširni meri razpečavali neznani ponarejevalci. Jugoslovenska varnostna oblastva so se na vso moč prizadevala, da bi prišla kopovom na sled; poizvedovanja so imela uspeh, kajti pred kratkim je bilo v Belgradu aretiranih mnogo razpečevalcev. Dognalo se je tudi, da se ponarejeni bankovci uvažajo iz Italije in sicer iz Julijske Krajine. Po nalogu beograjske policije je prišel v naše mesto policijski uradnik Evgen Popović, ki je na tukajšnji kvesturi stopil v stike z merodajnimi organi. Po večdnevnem poizvedovanju po raznih krajih na Krasu, so policijski agenti končno odkrili v vasi Reje pri Postojni ponarejevalnico denarja v hiši Andreja Gorup. Ta je najbrž zavohal že prej nevarnost in je svoječasno pobegnil v inozemstvo. Doma je bila le njegova mati Marija stara 63 let, ki je bila aretirana. Agenti so našli v hiši veliko množino raznih priprav za tiskanje bankovcev, klišejev, cinkastih plošč, steklenice z raznimi kislinami, različne barve, 140 kosov papirja v obliki 10-dinarskih bankovcev in raznovrsten drug materijal.

Toda s tem ni bilo delo policijskih agentov še končano. Po nadaljnem poizvedovanju, so prišli na sled drugi ponarejevalnici. Podali so se v Sv. Križ pri Trstu, kjer so pri preiskavi v hiši Angela Košuta, starega 33 let našli celo zbirko raznovrstnih potrebščin, ki služijo za ponarejevanje bankovcev. Med drugimi so našli tudi dele litografičnega stroja; mnogo predmetov so našli zakopanih na vrtu v bližini hiše, med temi tudi litografično ploščo z odtiskom 10-dinarskega bankovca. Košuta in več ljudi, ki so osumljeni, da so bili v zvezi z njim, so bili aretirani. Policijsko oblastvo nadaljuje preiskavo in je pričakovati novih aretacij.

Samomor ženske. Snoči, okoli 19. ure je 34-letna Josipina Scocir, stanujoča v ulici Beccherie št. 47, izpila s samomorilnim namenom večjo količino karbolne kisline. Zdravnik rešilne postaje, ki je bil telefonično poklican na lice mesta, je skušal izprati zastrupljenki želodec, kar se pa mu ni posrečilo. Nesrečno žensko so nemudoma prepeljali v mestno bolnišnico, kjer je pa kmalu potem umrla v strašnih mukah.

Vzroki, ki so Scocirjevo prignali do obupnega koraka, niso znani.

Iz tržaške pokrajine

Iz Senožeč. Tukajšnja pivovarna «Adria» je praznovala dne 12. decembra tridesetletnico delovanja svojega sedanjega ravnatelja g. Liebmana. Privatne slavnosti, ki se je vršila v Trstu, se je udeležilo uradništvo, upravni svet, zastopniki delavstva in odposlanstvo senožeške občine, v katere imenu je slavljencu čestital župan g. Meden.

†

Po kratki in zavratni bolezni je danes preminula naša nad vse ljubljena

VANDA ČEH

Gojenka L. teč. licealnega zavoda «Giosuè Carducci»

v zorni mladosti 14 let.

Razžaloščeni stariši **Rudolf in Pina** bratec **Gaston** in sestrica **Nerina,** tudi v imenu ostalih sorodnikov, naznanjajo to pretužno vest vsem prijateljem in znancem.

Zemski ostanki nepozabne pokojnice se preneso v četrtek, 27. t. m. ob 10 uri predp., na domače barkovljansko pokopališče k večnemu počitku.

Trst - Barkovlje 25. decembra 1923.

Velja kot direktno obvestilo.

Novo pogrebno podjetje Trst. Corso V. E. III. 47.

Mali oglasi

se računajo po 20 stot. beseda. — Najmanjša pristojbina L 2.—. Debele črke 40 stotink beseda. — Najmanjša pristojbina L 4.— Kdor išče službo, plača polovično ceno.

KRONE, goldinarje plačam 6 cent. dražje kot drugi, zlato, platin, denar višje kot drugi. Zlatarnica, Portici Piazza Goldona. 1772

ZLAT, srebrn in papirnat denar se kupuje in prodaja po znernih cenah. Menjalnica via Giacinto Gallina 2, (nasproti hotela Moncenisio). Telefon 31-27. Govori se slovensko. 25

PLISSÉ IN GUBE na harmoniko, veliki in majhni podvitki z novimi vzorci za cele obleke. Oliva De Battisti, Via S. Sebastiano 4, III. Vhod med izložbami skladišča Schlesinger. (51)

KRONE, srebro, zlato in platin kupujem. Plačam več kot drugi. Zlatarna Povh Albert, Trst, via Mazzini 46. 58

KRONE, goldinarje, plačujem vedno 5 stotink več kot drugi. Edini grosist, via Pondares 6-I. 44/1

BABICA, avtorizirana, sprejema noseče. Nizke cene. Govori slovensko. Tajnost zajamčena. Slavec, via Giulia 29. 1677

PRODAM hišo v najlepši legi v Matuljah. «2 M» poštno ležeče, Matulje. 1703

POSESTVO na prodaj. Dve hiši, približno 3500 klaftrov obdelanega zemljišča, vinograd in vrt, vse v bližini postaje Vrdela na lonjerski cesti. Pojasnila v gostilni Suban pri Sv. Ivanu. 1745

GOSPODIČNA, sirota, sprejme vsako delo na dom. Izvežbana v šivanju, vezenju, krpanju i. t. d. Gre tudi za sobarico. Naslov pri upravništvu. 1763

BABICA, diplomirana, sprejema noseče. Ljubezniva oskrba. Največja snaga. Tajnost zajamčena. Govori slovensko. Corso Garibaldi 23. 1679

Odvetnik

dr. Fortunat Mikuletić

je odprl svojo pisarno

v Trnovem pri Ilirski Bistrici

v hiši gospoda Ivana Benigarja trgovca v Trnovem št. 121. 696

Izredna prilika!

Šivalni stroji, petletno jamstvo, L 350.— za vezenje L 570.— zaklopni, luksuzni L 720.—. Zaloga najboljših koles po izrednih cenah.

Iščejo se preprodajalci za Julijsko Krajino proti posebnim popustom. Pošiljatve proti predplačilu.

57 **Cervellini, Trst, Via G. Carducci 27**

AMP **Affineria Metalli Preziosi**

družba z om. j.

Trst - Via Artisti 9 - Trst

Kupuje zlato, srebro, platin v vsaki obliki in srebrn denar. — Prodaja dragocene kovine izdelane in v kosih in kemične sestavine. — Glajenje, ploščenje in nitkanje. — Kemična delavnica za vsakovrstno preizkušanje. (692)

COOPERATIVE OPERAIE

(DELAVSKE ZADRUGE)

Skladišče kuhinjske posode

Piazza dell' Ospitale 3

ZA NOVO LETO:

Veliki dohodi najfinejšega porcelana iz Karlovih vari, najmodernejših vzorcev:

Namizna posoda, umivalniki, posoda za črno in belo kavo in za čaj

po izredno zmernih cenah.

Velika izbera skledic za čaj, belo in črno kavo od L 1.50 naprej

Steklenina za domačo uporabo in za gostilne

Namizni kozarci od L —.75 naprej

Predmeti iz aluminija znamka „Slon", jako močni

Predmeti iz emajliranega železa, leseni, pločevinasti, železni itd.

Predmeti za darove

tu- in inozemskih tovarn

Jedilna priprava tvrdke Krupp v Milanu

Skladišče je odprto od 8.30 do 19 in se ga zamore ogledati brez vsake obveze za nakup

ANTONIO DE MASI

VIA TORRE BIANCA 32 TRST TELEFON ŠTEV. 29-83

Zastopstvo in zaloga:

LIVARNICE RODOLFO BERTOLI — PADERNO

OBRTNIJA KERAMIKE:

PAGLIERO MICHELE — CASTELLAMONTE 695

ZALOGA IN DELAVNICA

MAJOLIČNIH PEČI — ŽELEZNIH PEČI IN ŠTEDILNIKOV

IZBERA

Predmetov iz litega železa za peči, majoličnih in keramičnih plošč.

— „Chamottes" posebna opeka za peči —

PODLISTEK

Paul Bourget:

JEČA

(10)

(La Geôle)

Poslovenil F. P.

Vialis je pripisoval temu odločnemu človeku, dasi mu je bila znana njegova krutost, način čustvovanja, ki bi veljal zanj, če bi bil na njegovem mestu. Morda pa je Faugières grozil Grangierju in je enostavno pogorel? Toda, kako to, da ta poslednji ni opozoril ne prefekture v Puy-u, ne njega samega? Morda... Toda čemu bi dalje našteval domnevne rešitve, ki jih je nesrečnik zamišljal eno za drugo, da bi rešil uganko, da bi varal samega sebe v svojem smrtnem pričakovanju in predvsem, da bi ne govoril, da bi ne priznal niti svoji ženi? Ona je pač opazila, da se je mučil, da se je jedel, toda niti ona se mu ni upala govoriti. Postavila si je bila ono ljubeznivo načelo, da mora spoštovati stanovske tajnosti, ki jih je lahko imel, ki jih je moral imeti njen mož spričo svojega položaja kot zaupnik visoke politične osebe. Mari pa ni bila v bližnjih volitvah, katerih ogromna važnost ji je bila znana, zadostna razlaga za ono zamaknjeno gledanje njenega ljubljenega Ivana, za one skrbi polne gube na njegovem čelu, za stiskanje ustnic, za ono bolestno napetost vsega njegovega bitja? Usodni in tragični pomen vsega tega je imela razumeti šele pozneje v svojem obupu.

Končno je 14. oktobra le prišel. Zvečer — bil je deževen in mračen jesenski večer — so začeli postajati znani izidi volitev. Ministri, ki so igrali to drzno partijo in jo ravno zaigravali, so bili vsi zbrani v palači na trgu Beauvau. V sobi poleg one, v kateri so imeli posvetovanje, so se gnetli njihovi osebni prijatelji, njihovi tajniki, njihovi dodeljenci, časnikarji, načelniki njihovih pisarnic in med temi poslednjimi tudi Ivan Vialis.

Ves dan je bil naravnost ubit, kajti že predpoldne je čital «Journal Républicain de la Haute-Loire», kjer je našel tudi ponatis one grozne listine s podpisom Grangier, ki jo je bil pozabil v mapi in mu je bila ukradena iz nje. Marcel Faugières se je v Puy-u zares več dni obotavljal pred tem gnusnim dejanjem. Odšel je bil iz Pariza, da bi ne prihajal v dotiko s svojim tovarišem. Imel je trden namen, da prisili Grangierja z grožnjami k odstopu od kandidature. Glede te točke je Vialis prav sodil. To bi bil moral povedati Grangierju ali mu vsaj pomagati ugeniti. Toda v svojem ponosu se je obotavljal. V zadnjem hipu je prevladala politična strast vse prijateljske obzire. Upiral pa se je ponos. Namesto da bi bil šel naravnost h kandidatu, je poslal Faugières oni grozni papir anonimno ravnatelju lista, ki je z vso vnemo podpiral kandidatno listo stranke 363. Ponatis je bil objavljen en dan pred volitvami pod tem-le pretočnim naslovom: «Listina — ubijača». Ivan, ki si je dal pošiljati že dva tedna vse liste iz pokrajine Haute-Loire, je imel to številko v rokah že ob devetih predpoldne. Kaj mu je narekovala pamet, čim jo je prejel? Da jo nese takoj svojemu šefu, da izve o tej stvari od njega samega in da bo videl obenem njegovo obupno kesanje. S tem namenom se je bil mladi mož tudi odpravil v ministrstvo, trda državnika je našel tako nervoznega, da se mu ni upal pokazati list. Ves dan je uredjeval tekoče zadeve in sedaj je čakal, dobro vedoč, da se odločuje o njegovi usodi v teh urah, ki so bile za vso Francijo tako svečane, — a zanj!... Naj bi vlada zmagala, in v veselju nad zmago bi bila njegova lahkomiselnost le neznaten pogrešek. V porazu pa je postala izdajstvo...

Noč je napredovala in brzojavke so prihajale dalje od vseh strani. V Parizu je zmagala opozicija... To se je predvidevalo. Po velikih središčih... To se je tudi predvidevalo. Toda brzojavke prihajajo tudi z dežele. Vlada dobiva. Vialis upa. Glasovi iz pokrajine Haute-Loire niso še ugotovljeni. Evo končno tudi te številke. Vojvoda Colombières je poražen. Takoj sledijo drugi izidi, ki so čedalje bolj porazni. Proti jutru je znan izid vseh volitev. Je polom. Ministri odhajajo; v turobnem in sivem somraku so se zdele vsled bdenja in žalosti upadle poteze teh poraženih državnikov, da so izklesane kakor kaki brezčutni reliefi. Ivan Vialis se je ves tresel pred pogledom svojega gospodarja, ki ve vse. Mladi mož je ugenil, dasi ni rekel oni drugi niti še besedice. Šel je za njim. Veter poraza je že bil razgnal skorai vse, ki so bili malo prej navzoči. Nekateri so naglo odšli, da raznesejo novice, drugi, ker jih je že skrbelo zapustiti potapljajočo se ladjo. Kočije ministrov so bile na dvorišču. Vialis je pozdravil, da se poslovi od svojega šefa. Čim so bila vrata pri kočiji odprta, mu ukaže minister z zapovedujočim pokretom, naj vstopi ž njim. Potem pa, ko se je kočija že pomikala, mu je rekel z nasmehom in poudarkom krute ironije:

— «Čestitam gospod, vi ste igrali pri obeh mizah. Dobro ste igrali, samo — in sedaj se ni več smejal — je to zelo umazano». Videlo se mu je, da se ni mogel več obvladovati. Njegov kabinetni načelnik mu je v tem hipu še bolj oživljal sliko poloma, pri katerem so se zrušile vse ambicije njegovih starih dni! Ker so bile te njegove ambicije v službi tega, kar je on smatral za javni blagor, je trpel bolj radi nesreče, ki je po njegovem mnenju brezdvomno zadela deželo, nego radi ponižanja svoje lastne osebe. In z glasom, v katerem je donelo ogorčenje dobrega državljana, je nadaljeval:

— «Nesrečnik! Kako so vam vzeli, vam, vam, vam?... In kaj so vam obljubili?»

Vesti z Goriškega

Uspehi potovanja odv. Caprara v Rim. V soboto se je vršila seja goriškega fašja, na kateri je politični tajnik goriškega fašja odv. Caprara podal obširno poročilo o uspehih svojega potovanja v Rim, ki so po njegovem poročilu sledeči:

Finančni minister De Stefani je obljubil, da pošlje v prvih dneh januarja v Gorico enega iz generalnih inšpektorjev, ki bo na licu mesta proučil gmotni položaj občin goriškega okraja ter podvzel potrebne mere, da se s pomočjo države sanira obupno finančno stanje goriških občin.

Finančni minister je na prošnjo «prof.» Peternela in odv. Caprare obljubil, da bo proučil zloglasno vprašanje izmenjave avstro-ogrskih kron zadrugam in posojilnicam, da bi bilo zopet omogočeno njih normalno poslovanje.

Istotako je bila predložena finančnemu ministru spomenica goriškega fašja glede vprašanja zaostalih davkov. Cav. Caprara je dobil zatrdila, da bodo odpuščeni vsi neposredni davki za leto 1918. in črtani oni z l. 1919.—1923., kakor tudi delavski davki.

Sprejet je bil tudi predlog kr. komisije v Vidmu, da se izdajo prehodne naredbe, ki bi dovoljevale kuhanje žganja tudi v malih posodah.

Minister je naročil generalnemu intendantu za tri Benečije, da naj pospeši likvidacijo vojne škode javnim bitjem. Zlasti pa škode, ki so jo trpele cerkve in ceste, kar je pri razgovoru navzoči odv. Pisenti brez drugega obljubil.

Nato je odv. Caprara poročal o svojem obisku pri ministrskem predsedniku, ki mu je izrazil svoje zadovoljstvo, da je dolgo bolehajoči goriški fašij končno vendarle ozdravil. Temu zadovoljstvu je dal Mussolini tudi izraz s tem, da je obljubil obiskati prihodnjo pomlad Gorico ter zagotovil svojo pomoč, da se postavi na grajskem griču v Gorici hram zmage.

Politični tajnik je interveniral še v raznih drugih ministrstvih, kakor v onem za javna dela, da se čim prej izda koncesija za julijsko hidroelektrično podjetje.

Odbor goriškega fašja je izrazil odv. Caprari zahvalo in priznanje za dosežene uspehe in je sklenil odposlati brzojavke ministrskemu predsedniku, odv. Pisenti-ju in fašistovski pokrajinski zvezi.

Bližajo se pač volitve in vsled tega hočejo goriški fašisti preskrbeti lačni Gorici par drobtinic s tem, da barantajo pri vladi s slovensko kožo, «slovenski» fašisti pa se trudijo dokazati, da edino le oni lahko nekaj dosežejo za slovensko ljudstvo v Italiji — kar je v danih razmerah tudi resnično — ne povejo mu pa za kakšno strašno ceno, ki ni nič manjša kakor — naša narodna smrt.

Za to ceno se slovensko ljudstvo ne bo prodalo!

Mari nas hočejo zasmehovati? Odbor goriškega fašja je sklenil na svoji zadnji seji razširiti med tujerodnim prebivalstvom po občinah goriškega okraja govor podprefekta Nicolottija na zadostilni slovesnosti v Lipi.

To je pač vrhunec norčevanja z našim ljudstvom. Radovedni smo, bodo li razširjevali ta govor v državnem jeziku ali pa se bodo za to poslužili tujerodnega jezika, katerega so že od povsod pregnali.

Božičnica slov. ženskega društva v Gorici. Marljive goriške gospe so priredile v soboto popoldne v dvorani «Trgovskega doma» božičnico slov. goriški deci. Kot prva točka na sporedu je bila obligatna italijanska pesmica, ki jo je deklamirala majčkena g.čna Ferjančičeva. Nato je sledila enodejanka «Čudodelna srajca», ki so jo lepo odigrali goriški dijaki. Med odmorom, ko so se na odru vršile priprave za božično drevo, so nastopile učenke-pevke g. nadučitelja Orla, ki so zapele par lepih pesmic. Ko se je zastor zopet dvignil, je že gorelo na odru božično drevo, obkroženo od angeljcev in dekličjega zbora, ki je zapel tri božične pesmi, nakar je sledilo razdeljevanje daril, obstoječih iz kolačev in potic. Vsakdo iz malih je dobil nekaj.

Goriška novinarska zveza. V četrtek je imel odbor goriške novinarske zveze sejo, na kateri je sklenil najeti društvene prostore v prvem nadstropju kavarne «Adriatico» na Travniku, kjer bo otvoril čitalnico, ki bo v januarju brezplačno pristopna občinstvu. V soboto, 5. januarja priredi zveza v dvorani goriške «Unione ginnastica» svoj tradicijonelni ples.

Strašen zločin. V soboto zvečer sta napadla dva dosedaj še neznana zlikovca pri pevmskem mostu prof. Bonnes-a, ki je spremljal neko gospodično. Neznanca sta prizadela s težkimi gorjačami prof. Bonnes-u tako težke poškodbe, gospodična je odnesla tudi precej težke poškodbe, ki pa niso nevarne. Ker je prof. Bonnes-u zmanjkala listnica in ura, se sodi, da gre za roparski napad.

V nedeljo je živela vsa Gorica pod vtisom tega strašnega dogodka, ki je tvoril povsod predmet dolgih razgovorov. Prof. Bonnes je bil vpliven član nekdanjega «Gruppo d'azione» ter povsod — z izjemo nekaterih krogov — splošno priljubljen.

«Dramatični krožek v Ajdovščini» priredi dne 31. dec. 1923. **Silvestrov večer** z zelo zanimivim varijetetnim sporedom. Uprizorilo se bo več komičnih prizorov s petjem kupletov, posloval bo velezanimivi amerikanski pevski avtomat, Ajdovski kvartet bo prepeval kakor slavčki, polnočna alegorija, pantomina, razna iznenadenja i. t. d. Po polnoči družabni ples. Kratko rečeno: zabava imenitna. Kdor hoče v zabavnem in veselem razpoloženju preiti v novo leto, se ta večer gotovo znajde v Bratinovi dvorani.

Gospodarstvo.

Občni zbor
Tržaške kmetijske družbe

V nedeljo 23. decembra 1923. se je vršil občni zbor Tržaške kmetijske družbe. Predsednik Ivan Goriup je ugotovil sklepčnost, pozdravil navzoče, posebno poslanca g. dr. Wilfana, kateri je s svojo navzočnostjo ponovno pokazal zanimanje za našo družbo. V kratkih besedah je predsednik opisal skoro 30-letno delovanje kmetijske družbe, ki ji predseduje nepretrgoma, že od njenega postanka. Za ves njegov dolgoletni trud pa so mu v zadoščenje zasluge, ki si jih je stekla kmetijska družba v kmetijskem in gospodarskem oziru za naš živelj.

Tajnik je poročal o delovanju odbora od zadnjega občnega zbora, o težavah, na katere je družba naletavala v svojem delovanju, ter o uspehih in neuspehih, ki jih je imela vsled nesrečnih povojnih razmer. — Nadaljevala je svoje delo v smislu svojih starih tradicij in načel in vedno bolj uvidevajoč, da se more našemu kmetijstvu uspešno pomoči le z združenjem vseh sil. Tu so se v poročilu omenila prizadevanja in koraki, ki so se ukrenili za ustanovitev trdne organizacije, ki naj bi obsegala vso tržaško in istrsko pokrajino. Zadnji tak poskus so bila pogajanja z raznimi organizacijami in faktorji na sestanku dne 2. februarja 1921. pri Sv. Jakobu, kjer se je sklenilo izpremeniti pravila bivše kmetijske zadruge, tako da bo to društvo lahko uspešno izvrševalo nalogo skupne kmetijske organizacije za celo Julijsko Krajino. Naša družba je imela pristopiti k tej zadrugi s celim svojim imetjem proti primernemu zastopstvu v odboru in nadzorništvu, tako da bi njeni člani postali deležniki kmetijske zadruge. Ker je pa naša družba hotela prej dognati pravo stanje, je sklenila počakati izid revizije in je vsled tega in radi drugih nevzdržnih razmer začasno ustavila svoje delovanje. Med tem časom je pa na žalost prišlo do likvidacije kmetijske zadruge. Naša družba je dne 10. septembra 1923. zopet obnovila svoje delovanje, stopila v zvezo s Slovenskim kmetijskim društvom v Gorici, razširila svoj delokrog čez vso tržaško pokrajino in Istro in najela skladišče bivše kmetijske zadruge v ulici Raffineria, ki ga namerava otvoriti v teku meseca januarja prihodnjega leta. Pristopila je k konsorciju za izdajanje lista «Gospodarski Vestnik», katerega zgodovina in obenem neopravičena gonja proti njemu sta znana iz časopisnih vesti, ter iz «Izjave» v «Edinosti», potom katere je naš odbor to gonjo z ogorčenjem zavrnil. Družba je izvrševala razna naročila svojih članov, priobčevala v «Edinosti» in «Gospodarskem Vestniku» strokovne članke in opravljala ostala podrobna dela.

Odbor je dosleden svojemu programu, imajoč vedno pred očmi le koristi in dobrobit našega kmetskega stanu, vestno izpolnjeval svoje težke naloge in dolžnosti.

Prečitalo se je nato blagajniško poročilo, ki je bilo soglasno sprejeto in potrjeno do 28. februarja 1922, do časa, ko je namreč družba ustavila svoje delovanje. Čisti dohodki so tedaj znašali L 33.567.35 v gotovini, plus 20% poviška za izmenjavo vsote kronske veljave, ki znaša približno 9000 L.

Dalje je podpredsednik obširno poročal o predlogu za prelevitev družbe v zadrugo, o njenih ciljih in namenih ter o prednostih, ki bi jih zadruga uživala pred družbo. Isto potrebo je čutilo tudi goriško kmetijsko društvo, ki se je po vojni tudi izpremenilo v zadrugo in se danes uspešno razvija. Predlog se je stavil na glasovanje. Občni zbor ga je soglasno sprejel ter pooblastil odbor, da pripravi vse potrebno za izpremembo družbe v zadrugo.

Razpravljalo se je še o nekaterih točkah pravil in sicer o imenu, ki naj ostane neizpremenjeno, dalje o deležih, ki naj znašajo po 25 lir z ne več nego 2-kratnim jamstvom. Poleg tega se uvedejo še upravni deleži po 5 lir letno. Istočasno se je razpravljalo tudi o glasovalni pravici in še par drugih manj važnih točkah.

Vse ostalo delo se je prepustilo v uredite odboru.

Končno je občni zbor, z ozirom na to, da je ta odbor pričel s predpripravami za izpremenitev družbe v zadrugo, soglasno sklenil, da se podaljša mandat do prihodnjega občnega zbora staremu odboru, da pripravi in uredi, kar je potrebno.

Predsednik se je nato prisrčno zahvalil na udeležbi in lepo uspelem zborovanju, pozdravil še enkrat navzočne in potem zaključil občni zbor.

Nekatere gospodarske stiske in nadloge našega ljudstva

Bil sem pozvan od finančnega ravnatelja v Trstu, da predložim temu oblastvu bilanco Kmetsko-ribarske posojilnice in hranilnice v Barkovljah. Neki uradnik, prijazen gospod, mi je na mojo prošnjo razložil, da se za leto 1913 po novi odredbi taksirajo obresti hranilnih vlog po 26%, bodisi, da so te plačane vlagateljem ali kapitalizirane. To mi ni šlo zlahka v glavo in sprejeti nisem mogel tako hladnokrvno te novice. Kdor daje take odredbe, mari ne ve, da imajo skoro vse naše zadruge večino svojih vlog naloženih pri zvezi onkraj meje in, da te ne samo ne donašajo nikakih obresti, marveč še gotovo ni, ali imajo sploh kako vrednost? Mari ne ve, da si naši zavodi le večajo izgube s plačevanjem obresti od teh vlog svojim vlagateljem? Omenjeni gospod me je poizkušal pomiriti s tem, da me je opozoril na točko A) tega paragrafa, katera določa 26% tega davka, dočim bi se bilo izjemoma mogoče ustaviti pri mojem slučaju pri točki B), katera odmerja le 20%. Skromna olajšava pač! — Odklonil sem jo in odšel brez vsakega sporazuma. Se je mislilo ob uvejavljenju te odredbe na posledice katere bodo uničile večino naših gospodarskih ustanov? Kako naj zadruga plačuje poleg obresti vlagateljem še davek nanje, medtem ko ima svoj denar še v vicah, kjer čaka vladne razsodbe? Vladna odredba določa, da mora ta davek biti plačan od vlagateljev potom zadrug. To pa zadrugi ne prinaša nikake olajšave, ker če bi se vlagateljem znižala obresna mera, bi si s tem zadruga zmanjšala izgubo, kar je pa izključeno v današnjih kritičnih časih ob tako velikem pomanjkanju denarja. Zakaj ne stori vlada svoje dolžnosti in izmenja naš denar?

Vsak zavedni človek mora priznati vladi, da je prav storila, ko je bankam denar izmenjala, ker pri teh zavodih ne žive sami kapitalisti, ravnatelji in blagajničarji, temveč tudi številni uradniki. Imeli smo pač dovolj prilik opaziti in dognati, da so bili vsled poloma bank največ prizadeti trgovci, obrtniki in vsi oni, ki so si pri teh služili vsakdanji kruh.

Saj so bili informirani gospodje pri zeleni mizi, ko so določili izmenjavo za banke, da imajo tudi revni prebivalci zasedenega ozemlja svoj nekdaj težko prisluženi in prihranjeni denar onkraj meje? Ta denar ni last kapitalistov, ker so ti v našem narodu redki kakor bele vrane, ni last borznih špekulantov ne vojnih dobičkarjev! To so krvavi žulji kmetov, delavcev, skrbnih žena in varčnih otrok. Slednji so po dobrih nasvetih narodnih voditeljev, duhovnikov in učiteljev, še pred vojno skrbeli za svojo bodočnost. Vse to se je prezrlo!

Gospod Gentile, kateremu so naše razmere predobro znane in kateri je najbrže v matematiki dobro podkovan, je morda pozabil obvestiti svoje tovariše, da imajo drugorodci novih pokrajin v tujezemstvu 17,680.577.— kron, kar znaša skoro 11,000.000.— lir in od katerih plačujejo zadruge svojim vlagateljem 550.000 lir obresti in če prištejemo še 26% novi davek od obresti t. j. 198,000, daje skupno 748.000 skupnega izdatka. To je čisto in gotovo kakor, da je gospod Gentili naučni minister, kar z gotovostjo vemo vsi, posebno pa mi — Slovani.

Vlada se naj usmili trpinov in stori naj svojo dolžnost! Nepošteno se je ustavljati pri neopravičenih spekulacijah na breme siromašnega naroda. Gospodje, kateri ste postavljeni zato, da skrbite za državno in naše pravo, bodite nam res v zaščito, kajti odgovorni ste za svoja dela pred Bogom in svetom! Ker se pokorimo vsakemu državnemu ukazu (četudi predpisuje plačevanje pristojbine na pristojbine), lahko tudi od vas zahtevamo, da vestno vršite svoje dolžnosti. Ne tirajte nas torej v pogubo in gospodarski propad!

* * *

Vojna odškodnina — nerešen problem..!

Tam v lepi palači na «Piazza Evangelica» leži z obrisi in vsemi mogočimi dokumenti opremljena in kakor zakon predpisuje, pravilno sestavljena prošnja že nad dve leti in še vedno — nerešena. Kljub večkratnim reklamacijam, še nisem izvedel, kdaj se bo ta sl. kompetentna komisija odločila za priznanje upravičene odškodnine. Ko sem namreč pred nekoliko dnevi stal pred tozadevno komisijo v zadevi naprošene odškodnine za premičnine, sem izvedel od nje nekaj čisto novega in do takrat popolnoma neznanega. Pazno sem seveda poslušal razlago te novosti, katera je prihajala kot ukaz iz ministrstva in ki določa sledeče:

1) Naj se, če le mogoče, ne odškodujejo one stranke, glede katerih bi se izkazalo z listinami, da jim je bila premičnina pravilno in zakonito rekvirirana.

2) Naj se smatrajo kot nezakonito postopanje vojaških posadk in drugih vojaških oblastev slučaji, pri katerih se ugotovi, da je vojaštvo samo rekviriralo, ker to po zakonu ni bilo dovoljeno in naj se take škode ne plačajo.

3) Naj se ne odškodujejo predmeti odneseni po posameznih častnikih ali vojakih, ker se ti slučaji prištevajo že tatvini, oziroma, polastitvi tujega imetja, kar sploh ne spada k vojni odškodnini.

Kdo bi tedaj bil, ki bi po tej odredbi še imel pravico do odškodnine? Nekako čudna je res ta odredba, zavozljana in jako — enostavna. Toda, zakon je pač zakon! Čemu torej toliko sestavljenih ukazov? Ali bi ne zadostoval eden sam, kateri bi kratko, brezobzirno določil: «Nikomur več ničesar ne dajte!» in mislili bi si po tržaško: Chi che ha — ha... To bi bilo gotovo vsem najbolj razumljivo in bi tudi ne bilo treba ne časa ne truda za tolmačenje teh «modernih» in nenavadnih odredb.

* * *

Ob razpadu monarhije smo imeli na Proseku svoj «Narodni svet», kateri je prav po očetovsko skrbel za red in prehrano svoje okolice. Ker je vojaštvo pustilo v vasi nekaj volov in je živež na splošno primanjkoval, je omenjeni svet vsled splošne potrebe pričel oddajati vaščanom na takratne izkaznice goveje meso proti prispevku kron 4 za kg z namenom, da uporabi skupni prispevek za eventualne občinske potrebe. Po odbitku izdatkov za električno razsvetljavo v vasi in za prehrano še preostale živine, katera je bila pozneje izročena vojaškemu oblastvu, je ostalo še 24.000 kron. Ta preostanek je bil izročen v mesecu novembru l. 1918. «Olepševalnemu društvu» za Prosek, Kontovelj in njiju okolico. Odbor Narodnega sveta, kateremu sem bil predsednik, me je na željo g. blagajnika naprosil, naj kot predsednik «Olepševalnega društva» sprejmem ostali denar. Ker je bilo društvo vsled smrti blag. pok. g. Bunc-a brez blagajnika, sem sprejel nekoliko denarja ter z njim po naročilu odbora proti pobotnicam glasečim na «Olepševalno društvo» plačeval razne takratne račune. Ob razpustitvi Narodnega sveta sem bil od tega naprošen, da ostali denar vložim pri Zadružni zvezi v Ljubljani in sicer potom Proseško-Kontoveljske posojilnice in hranilnice, katere sem bil načelnik, na račun «Olepševalnega društva». Ker sem že takrat nekako slutil, da bom imel radi tega neljube sitnosti, sem se branil ta denar sprejeti. Še-le ko je bil napravljen zapisnik podpisan od gg. predsednika, tajnika, blagajnika in ostalih članov, v katerem je dobesedno označeno, da osebno ne nosim nikake odgovornosti, ker je bil denar izročen «Olepševalnemu društvu», katero ima na splošno željo nalogo ga naložiti pri Zvezi, kjer so takrat imele skoro vse tukajšnje zadruge svoje vloge. Odpotoval sem torej in izvršil naloženo mi nalogo. Po preteku več mesecev je vojaški presidij in kasneje tudi mestni magistrat od mene, kot takratnega načelnika, zahteval račun in denar od prodane živine. Dali smo seveda v pregled zahtevano knjigo, iz katere je razvidno, da je Narodni svet, ne pa jaz, meso razdeljeval, in, da je imenovani svet ob razpustitvi ostanek izkupička izročil «Olepševalnemu društvu», da bi ga to kasneje uporabilo v obči blagor (poti, drevorede itd.). Pri večkratnem zaslišavanju od strani raznih oblastev sem dokazoval, da pač nisem nikak porok za društvo, ker to ni zadruga z neomejeno zavezo. Pismeno in ustmeno se je g. dr. Slavik, kot zastopnik ljudstva trudil, pripraviti oblasti do tega, da bi ta denar pustile ljudstvu v določeni namen, in jim dokazal, da za slučaj, ko bi tega ne dovolile, vlada nikakor nima izgube pri tem, ker če bi bil ta denar tukaj ostal, bi ga itak vlada morala menjati. Prav tako bi ga lahko menjala sedaj, ko je onkraj meje. Končno smo pa ponudili oblastvu izjavo, s katero «Olepševalno društvo» odstopa od tega kar ima zunaj naloženega, toda tudi to je bilo zaman.

Zglasil se je te dni pri meni sodni eksekutor in mi naznanil, da mi po nalogu kr. Preture mora zarubiti premičnine za lir 14.000, za katero svoto sem baš prodal 25 glav avstro-ogrskih volov.

Mislil sem si: lepa obsodba ta, — naj plačam L 14.000 ko še volov videl nisem! Zarubili so mi imetje, ker društvo ničesar drugega nima, razven potrdila o 24.000 od Zadružne zveze prejetega denarja in nekaj štorov od drevoredov, ostalih še od avstrijskih konj in italijanskih mul. Dognati bi se vendar moralo sodnijsko, koliko je na stvari resnice. A kaj ko je vendar mnogo bolj kratko spraviti v predale mednarodne mirovne pogoje in prošnje za vojno odškodnino ter pometati v koš knjige in dokaze za sitno in dolgočasno iskanje resnice in pravice. Itak vse poravna par novih «posebnih» odredb! Posojilnice in zadruge naj čakajo Elija za izmenjavo svojih enajstih milijonov! Mirno naj se obremenjajo z novimi davki: one ki hirajo, z merilom 26%, drugim pa, ki že umirajo, naj se milostljivo zniža za 6%. Za društveno imetje naj se stavi na boben privatna lastnina načelnikov. Saj se vendar živi v dobi napredka in kulture!

To ravnanje bo moralo gotovo dovesti do grofovskega zagospodovanja v naših svobodnih krajih, do pravega tlačenja našega dosedaj svobodnega prebivalca. Kakor se vse stare mode obnavljajo, se bo najbrže vpeljala tod zopet stara grofovska diktatura.

Naš lirik Simon Gregorčič bi gotovo dandanes več ne imel tolikih sovražnikov za svojo poezijo «Človeka nikar». Reši nas, o gospod!

Drag. Starec.

Trgovsko-obrtna zadruga
v Trstu
registrovana zadr. z neomejenim jamstvom
Via Pier Luigi da Palestrina 4, pritličje
Obrestuje navadne hranilne vloge po
5%
Večje vloge, vezane na odpoved po dogovoru.
Sprejema tudi vloge na tekoči račun
v DINARJIH
ter jih obrestuje pod najboljšimi pogoji.
Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune
Posoja hranilne pušice na dom.
Daje posojila na poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev ali dragocenosti.
Uradne ure od 9-1 zj. od 1/2 4-1/2 6 pop.
Poštno hranilnični račun št. 11/1337. Tel. 16-04.

Hočete prihraniti?
Paletots (Ranglan) od L 99.— naprej
Moške obleke . . „ „ 99.— „
Obleke za mladeniče „ „ 65.— „
Hlače iz debelega blaga „ 32.— „
40 - Alla Città di Trieste - 40
40 - Via Carducci - 40 675

Najstarejši slovenski denarni zavod.
Tržaška posojilnica in hranilnica
registrovana zadruga z omejenim poroštvom
uraduje v svoji lastni hiši
ulica Torrebianca štev. 19, I. n.
Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje
po 4%
večje in stalne vloge po dogovoru.
Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.
Uradne ure za stranke od 9 do 13.
Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt.
Št. telef. 25-67.

Oglasi v „Edinosti" imajo najboljši uspeh

Najvišje cene plačujem za
KOŽE
kun, zlatic, lisic, dihurjev, vider, jazbecev, mačk, veveric, krtov, divjih in domačih zajcev.
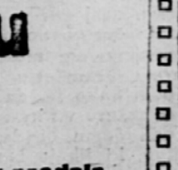
D. WINDSPACH
Trst, Via Cesare Battisti št. 10
II. nadst., vrata 16 35
Sprejemajo se pošiljatve po pošti.

IZŠEL JE
ŽEPNI KOLEDAR EDINOSTI
za leto 1924
in stane:
v usnje vezan L 7.—, v platno vezan L 4.—.
Na prodaj je v tiskarni Edinosti in v knjigarni Štoka, v Idriji: v knjigarni Sax.

BANCA ADRIATICA
Ustanovljena leta 1905.
Delniška glavnica Lit. 15.000.000·— popolnoma vplačana.
Glavni sedež: Trst, Via S. Nicolò 9 (Lastna palača). Podružnici: ABBAZIA, ZARA.
Olajšuje vsako trgovsko operacijo z Jugoslavijo
potom zaveznega zavoda
Jadranska Banka v Beogradu Ljubljani in Zagrebu
in njenih podružnic v glavnih mestih Jugoslavije.
Daje kredite za nakup blaga; subvencije na blago. Inkasi efektov in računov. Informacije. Kupuje in prodaja dinarje in druge valute. Jamstvena pisma in druge operacije po najugodnejših pogojih.
Sprejema vloge v Dinarjih ter jih obrestuje najbolje po dogovoru.